

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDİSİNA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		44 беттің 1 беті

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пән: «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»

Пән коды: DNAAA 4302

БББ атауы және шифры: 6B10105- «Қоғамдық денсаулық сақтау»

Оқу сағаты/кредит көлемі: 150 сағат/ 5 кредит

Оқу курсы мен семестрі: 4 - курс, 8- семестр

Дәріс көлемі: 10 сағат

Шымкент, 2024 жыл

Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II» жұмыс
оқу бағдарламасына (сиплабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде
талқыланды.

Хаттама №10, 2024.05.20 ж.

Кафедра меңгерушісі: Утепов П.Д.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 3 беті

№1 дәріс.

1.Тақырыбы: Денсаулықты нығайту халық ауруларының алдын алу факторы ретінде.

2.Мақсаты: санитариялық-ағарту жұмысының мақсаты мен нысандарын зерделеу.

3.Дәріс тезистері: Денсаулықты нығайту – бұл өз көңіл-күйіне әсер етуге мүмкіндік беретін, сонымен қатар оның жақсаруы мен сақталуына ықпал ететін процесс. Бұл процесс физикалық ғана емес, сонымен бірге психикалық әл-ауқат деңгейін арттырады. Денсаулық компоненттері: физикалық денсаулық-бұл тіршілік ету ортасының әртүрлі факторларына бейімделу мүмкіндігімен, физикалық даму деңгейімен, дененің физикалық және функционалдық дайындығымен сипатталатын адам ағзасының жағдайы; психикалық денсаулық (психикалық, психикалық) – бұл адамның жеке басының жағдайы, онда ол өзінің әлеуетін жүзеге асыра алады, әдеттегі өмірлік стрестермен күреседі, өнімді және табысты жұмыс істейді және өз қоғамының өміріне оң үлес қосады; әлеуметтік денсаулық-адамның қоғаммен сәтті қарым-қатынас жасау, оның талаптарына сәтті бейімделу қабілетін анықтайтын ағзаның жағдайы.

Денсаулық белгілері: 1.Адамның өмір сүруіне және көбеюіне ықпал ететін организмдегі физиологиялық және биохимиялық процестердің қалыпты ағымы. 2. Адамның қоршаған табиғи және әлеуметтік ортада үнемі өзгеріп отыратын өмір сүру жағдайларына бейімделу қабілеті. 3.Жеке адамның денесі мен оның қоршаған ортасының динамикалық немесе статикалық тепе-теңдігі (гомеостаз). 4. Жеке адамда аурулардың, ауыр жағдайлардың және ауыр өзгерістердің болмауы. 5. Жеке тұлғаның әлеуметтік функцияларды толыққанды орындау қабілеті. 6. Адамның физикалық және рухани күштерінің үйлесімді дамуы. Денсаулық деңгейі: 1 деңгей - Жеке Денсаулық (жеке адамның денсаулығы). 2 деңгей – топтық Денсаулық (Әлеуметтік және этникалық топтардың денсаулығы). 3 – деңгей-аймақтық денсаулық (нақты әкімшілік-аумақтық бірлік шеңберінде тұратын адамдардың денсаулығы). 4 деңгей - Қоғамдық денсаулық (қоғам денсаулығы, жалпы халық). Қоғамдық денсаулық пен денсаулық сақтауды зерттеу пәні-денсаулықтың 2-4-ші деңгейлері, яғни. қоғамдық денсаулық кең мағынада. Қоғамдық денсаулық-бұл белгілі бір әлеуметтік қауымдастықтар шеңберінде өз қызметін жүзеге асыратын адамдардың физикалық, психикалық, әлеуметтік әл-ауқатын көрсететін медициналық-демографиялық және әлеуметтік категория. Қоғамдық денсаулық-бұл өмір сапасы мен қауіпсіздігінің оңтайлы деңгейін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін қоршаған орта мен халықтың өмір салтының әртүрлі факторларының әсерінен туындаған елдің маңызды экономикалық және әлеуметтік әлеуеті.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 4 беті

ДДҰ анықтамасына сәйкес, денсаулықты нығайту " адамдарға өз денсаулығын бақылауды арттыруға, сондай-ақ оны жақсартуға мүмкіндік беретін процесс.

Өмірдің барлық кезеңдерінде денсаулықты нығайтуға және әл-ауқатты арттыруға бағытталған іс-шаралар мен бағдарламалар кешені қоғамдық денсаулық сақтау дәстүрлерін біріктіреді, соның негізінде көптеген онжылдықтар бойы ДДҰ қызметі қалыптасты: нақты аурулармен күрес жөніндегі бағдарламалар және оның қызметінің бастауында тұрған қоршаған орта гигиенасы саласындағы бағдарламалар; негізгі функцияларды нығайту жөніндегі жұмыс Қоғамдық денсаулық сақтау, әлеуметтік детерминанттарға әсер ету және алғашқы медициналық-санитарлық көмекті жандандыру; Денсаулық сақтау мүдделерін есепке алу принципін барлық стратегияларда, әсіресе денсаулық сақтау саясаты мен әлеуметтік саясатты үйлестіру контекстінде ілгерілету. ЖОО-ны қамтамасыз ету жөніндегі күш-жігермен бірге жұмыстың бұл бағыттары әл-ауқат экономикасына көшумен байланысты неғұрлым ауқымды әлеуметтік үрдісті көрсетеді. Аурулардың алдын алу, денсаулықты нығайту және халықтың әл-ауқатын арттыру саласындағы жұмыс қызметі қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы ерекше, нақты белгіленген міндеттерді шешуге бағытталған мамандандырылған бағдарламалардың болуын талап етеді. ДДҰ-Еуропа өз жұмысы барысында қажетті дәлелдемелік базаны қалыптастыруға ықпал ететін қызметтің техникалық бағыттарының кең кешенін құрды (жоғарыдағы 2-қосымшаны қараңыз). Өмірдің барлық кезеңдерін қамту принципіне негізделген бұл бағдарламалар денсаулық пен әл-ауқаттың детерминанттарымен жұмыс істеуге бағытталған; бұл ретте оларды іске асыру барысында жыныстық және репродуктивтік денсаулық және репродуктивтік денсаулыққа қатысты құқықтар сияқты факторлардың 3, гендерлік теңсіздік, әлеуметтік әділетсіздік пен кедейлік, Қоғамдық денсаулық пен әлеуметтік бірлікке әсеріне тиісті назар аударылады.

Бұл бағдарламалардың бастапқы нүктелері бірқатар факторлар болып табылады – жергілікті қауымдастықтардың бастамаларынан бастап үкіметаралық нормативтік келісімдерге дейін. Оларды біріктіретін нәрсе-олардың барлығы азаматтардың қауіпсіз, салауатты және гүлденген өмірге деген ұмтылыстарына сәйкес келетін жағдайлар жасауға бағытталған. ЕПР осы басымдықтың ерекше маңыздылығын атап өтіп, онымен жұмыс істеу бойынша күш-жігерді бес жұмыс бағытына біріктіреді:

- 1.Халықтың денсаулығы мен әл-ауқатына ықпал ететін жергілікті өмір сүру жағдайларын қолдау
- 2.Қауіпсіз, салауатты және салауатты өмір сүруге ықпал ету
- 3.Пациенттердің қауіпсіздігін арттыру және микробқа қарсы тұрақтылықпен күресу халықтың әл-ауқаты және теңсіздіктердің таралуы.
- 4.Цифрлық, технологиялық және ұйымдастырушылық инновацияларды қолдану есебінен олардың тиімділігін арттыру қажеттілігін бағалау мақсатында ДДҰ-

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 5 беті

Еуропа қызметінің техникалық бағыттарының кешеніне кіретін ұзақ уақыт жұмыс істейтін негізгі бағдарламаларға шолу жүргізу, ДДҰ-Еуропаның аймақ тұрғындарының денсаулығы мен әл-ауқатын жақсарту саласындағы жұмысын екі флагмандық бастама толықтырады – "2030 жылға дейінгі кезеңге арналған иммундау саласындағы еуропалық күн тәртібі "және" денсаулықты таңдау: мінез-кұлық және мәдени факторларды талдауға көбірек көңіл бөлу".
<https://www.who.int/europe/ru/about-us/our-work/core-priorities/promoting-health-and-well-being>

ДДҰ анықтамасына сәйкес аурулардың алдын алу – аурулардың алдын алуға бағытталған іс-шаралар: қауіп факторларымен күресу, иммундау, аурулардың дамуын бәсеңдету және оның салдарын азайту. Медициналық профилактика-жеке адамдар, олардың топтары және бүкіл халық арасында аурулар мен зақымданулардың себептерін анықтауға, оларды жоюға немесе әлсіретуге қатысты кең және жан-жақты қызмет саласы. Олар: жеке (жеке) және қоғамдық, дәрілік емес және медициналық профилактика. Аурулардың алдын алудың мақсаты-аурулардың пайда болуын немесе дамуын, сондай-ақ олардың салдары мен асқынуларын болдырмау. Денсаулық жағдайына, аурудың қауіп факторларының немесе айқын патологияның болуына байланысты алдын – алудың үш түрін қарастыруға болады-бастапқы, қайталама және үшінші. Алдын алудың әртүрлі стратегиялары бар: 1) жеке, 2) топтық және 3) популяцияның алдын алу. Халықпен профилактикалық жұмыс жүргізу әдістері: мақсатты санитариялық-гигиеналық тәрбие, оның ішінде жеке және топтық.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

1. Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021).
2. Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.
3. Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1. <https://www.who.int/europe/ru/about-us/our-work/core-priorities/promoting-health-and-well-being>
2. Дербенев Д.П. Общественное здоровье и здравоохранение как наука и направление практической деятельности.
<https://niioz.ru/upload/iblock/e42/e422073be189b88e24b1bf64621cc5ce.pdf>

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 6 беті

1. "Денсаулықты нығайту" ұғымына анықтама беріңіз.
2. Алдын алу шараларының тиімділігін қамтамасыз ететін алдын алудың негізгі принциптері мен шарттарын атаңыз.
3. Халық арасында аурудың алдын алу әдістері мен құралдары.
4. ДДҰ-ның халық денсаулығын нығайту жөніндегі бағыттарын тізімдеңіз.

№2 дәріс.

1. Тақырыбы: Халық денсаулығын жақсарту саласындағы мемлекеттік саясат.

2. Мақсаты: азаматтардың денсаулығын қорғаудың тиімді жүйесін дамытуды қамтамасыз ету жолдарын зерделеу.

3. Дәріс тезистері: Қазақстан Республикасының азаматтардың денсаулығын қорғау туралы заңнамасы Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді және осы Заңнан және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады. Егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарда өзге нормалар белгіленсе, онда халықаралық шарттың нормалары қолданылады. ҚР Кодексінде 3-бап. "Азаматтардың денсаулығын сақтау саласындағы мемлекеттік саясат қағидаттары" Қазақстан Республикасының азаматтардың денсаулығын қорғау саласындағы мемлекеттік саясаты мынадай негізгі қағидаттар негізінде жүргізіледі:

1) тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемінің қолжетімділігі мен сабақтастығы; 2) денсаулығынан айырылған жағдайда азаматтардың әлеуметтік қорғалуы; 3) медициналық-санитариялық және медициналық-әлеуметтік іс-шаралардың ғылыми негізділігі мен профилактикалық бағыттылығы; 4) азаматтардың өз денсаулығы мен айналадағы адамдардың денсаулығын сақтау мен нығайтудағы жауапкершілігі. 4-бап. "Қазақстан Республикасы Үкіметінің азаматтардың денсаулығын сақтау саласындағы құзыреті" ҚР Үкіметі: азаматтардың денсаулығын сақтау саласындағы бірыңғай мемлекеттік саясатты әзірлейді және іске асырады; азаматтардың денсаулығын сақтау саласындағы бағдарламаларды бекітеді; орталық және басқа да атқарушы органдардың азаматтардың денсаулығын қорғау мәселелері жөніндегі қызметіне басшылық жасайды; әлеуметтік маңызы бар аурулардың және айналасындағыларға қауіп төндіретін аурулардың тізбесін, сондай-ақ аталған аурулардан зардап шегетін азаматтарға медициналық-әлеуметтік көмек көрсету кезіндегі жеңілдіктерді бекітеді; мемлекеттік емес денсаулық сақтау секторында емделуге тыйым салынатын аурулардың тізбесін айқындайды; ҚР азаматтарын Қазақстан Республикасынан тысқары жерлерге емдеуге жіберу қағидаларын бекітеді; Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады. Сонымен қатар Кодекстің 11 тарауы 74-бабы. Қоғамдық денсаулықты сақтаудың басым бағыттары мыналар болып табылады:

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 7 беті

- 1) халықтың медициналық-әлеуметтік белсенділігін қалыптастыру және саламатты өмір салтын ұстану арқылы денсаулықты нығайту;
- 2) денсаулықтың негізгі аспектілері мен тәуекел факторлары туралы халықтың хабардар болу деңгейін арттыру;
- 3) инфекциялық және басым инфекциялық емес ауруларды эпидемиологиялық қадағалау;
- 4) барлық мүдделі мемлекеттік органдардың, ұйымдар мен ведомстволардың, қоғамдық бірлестіктердің, бизнес қоғамдастықтардың және басқа да жеке және заңды тұлғалардың өзара іс-қимылын ұйымдастыру.

Қоғамдық денсаулық сақтау қызметі - бұл мемлекеттік органдардың, жеке және заңды тұлғалардың, қоғамдық бірлестіктердің саламатты өмір салтын насихаттауға, дұрыс тамақтануға, мінез-құлықтық тәуекел факторларының денсаулыққа әсерін бағалауға, инфекциялық және инфекциялық емес аурулардың профилактикасына бағытталған қызметі.

80-бап. Қазақстан Республикасы азаматтарының міндеттері

Қазақстан Республикасының азаматтары:

- 1) өз денсаулығын сақтаудың қамын жасауға, жеке және қоғамдық денсаулықты сақтау мен нығайтуға ортақ жауаптылықта болуға;
- 2) "Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыруға жарналар төлеуге;
- 3) профилактикалық медициналық қарап-тексерулерден, скринингтік зерттеулерден өтуге;
- 4) медицина қызметкерлерінің жеке және қоғамдық денсаулыққа қатысты тағайындауларын орындауға;
- 5) өз денсаулығын басқару процесіне, оның ішінде созылмалы аурулар бар болған кезде оларды басқару бағдарламаларына қатысуға, ауру мен оны емдеу әдістері, ықтимал тәуекелдер мен асқынулар туралы ақпарат алуға мүдделі болуға;
- 6) медицина қызметкерлеріне өз организмінің жеке ерекшеліктері туралы хабарлауға;
- 7) өз денсаулығы мен айналасындағылардың денсаулығын сақтау бойынша сақтық шараларын сақтауға, денсаулық сақтау субъектілерінің талап етуі бойынша зерттеп-қараудан және емделуден өтуге, медициналық персоналды айналасындағыларға қауіп төндіретін инфекциялық және өзге де ауруларының өздерінде бар екендігі туралы хабардар етуге;
- 8) Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасын сақтауға міндетті.

АИТВ инфекциясын қоспағанда, айналасындағыларға қауіп төндіретін аурулармен ауыратын Қазақстан Республикасының азаматтары зерттеп-қараудан және емделуден жалтарған жағдайда, осы Кодекске және Қазақстан

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 8 беті

Республикасының заңдарына сәйкес мәжбүрлеу тәртібімен куәландыруға және емдеуге тартылады. ДДҰ мәліметтері бойынша, Денсаулықты нығайту адамдарға денсаулығын бақылауға мүмкіндік береді. Ол жеке адамдардың денсаулығын қорғауға және жақсартуға және ауруларды емдеуден гөрі денсаулықтың негізгі себептерін түзету және алдын алу арқылы олардың өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған әлеуметтік және экологиялық іс-шаралардың кең ауқымын қамтиды.

Сондықтан денсаулықты нығайту қызметінің үш негізгі компонентін ажыратуға болады: 1. Денсаулық сақтау саласындағы басқарудың жоғары сапасы: халықтың денсаулығын нығайту қызметі барлық министрліктер мен ведомстволардағы саясаткерлерден халықтың денсаулығын мемлекеттік саясаттың орталық элементіне айналдыруды талап етеді. Ол үшін олар әр шешімнің халықтың денсаулығына әсерін ескеріп, адамдарға ауру мен жарақаттан аулақ болуға көмектесетін әрекеттерге басымдық беруі керек. Бұл саясатты жеке секторды ынталандыру мен қоғамдық денсаулық сақтау мақсаттарын біріктіретін тиісті нормативтік-құқықтық база қолдауы керек. Мысалы, бір жағынан алкоголь, темекі сияқты зиянды немесе зиянды тағамдарға және тұзы, қант пен майы жоғары тағамдарға, екінші жағынан басқа тауарлармен сауданы қолдайтын шараларға салық салуды жоғарылату шараларын келісілген түрде енгізу арқылы. 2. Санитариялық сауаттылық: дұрыс таңдау жасау үшін адамдарға тиісті білім, Дағдылар мен ақпарат қажет, мысалы, олар жейтін тағамдар мен денсаулық сақтау қызметтері. Ақырында, олар мемлекеттен халықтың денсаулығын одан әрі нығайтуға ықпал ететін шешімдер қабылдауды талап ете алатын жағдайларды қамтамасыз ету керек. 3. Салауатты қалалар: қалалар денсаулықты нығайтуда шешуші рөл атқарады. Мемлекеттік деңгейдегі көшбасшылық пен күшті саяси ерік-қала құрылысының ажырамас шарттары, тұрғындардың денсаулығы үшін қолайлы жағдай және жергілікті қоғамдастықтар мен алғашқы медициналық-санитарлық көмек мекемелері деңгейінде алдын алу шараларын күшейту. Салауатты қалалардан сау елдер және сайып келгенде, сау адамзат салынууда.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

1. Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.)
2. Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.
3. Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1. [https:// zan.kz/ru](https://zan.kz/ru). Конституции Республики Казахстан.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 9 беті

2. <https://www.who.int/ru>

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. Халықтың денсаулығын нығайту саласындағы мемлекеттік саясат туралы айтып беріңіз.
2. Қазақстан Республикасы азаматтарының денсаулық сақтау жөніндегі міндеттерін тізімдеңіз.
3. Қоғамдық денсаулықты сақтаудың басым бағыттарын атаңыз.
4. Азаматтардың денсаулығын сақтау саласындағы мемлекеттік саясаттың принциптерін түсіндіріңіз.

№3 дәріс.

1. Тақырыбы: Қазақстан Республикасы халқының денсаулығы мен әл-ауқаты мүддесінде стратегиялық басшылықты қамтамасыз ету.

2. Мақсаты: денсаулық сақтау саясатын, денсаулықты реттеу мен бақылауды бағалау.

3. Дәрістезистері: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы "26" желтоқсандағы №982 "Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы" қаулысымен бекітілген. Мемлекеттік бағдарламаны іске асыру нәтижелерінің мақсаты, міндеттері, нысаналы индикаторлары мен көрсеткіштері. Мақсаты: сапалы және қолжетімді денсаулық сақтауды қамтамасыз ету. Осы мақсатқа қол жеткізу мынадай нысаналы индикаторлармен өлшенетін болады: 1-міндет. Халықтың салауатты өмір салтын ұстануын қалыптастыру және қоғамдық денсаулық қызметін дамыту; Бұл міндетке қол жеткізу тікелей нәтижелердің мынадай көрсеткіштерімен өлшенетін болады: адамдардың денсаулық пайдасына таңдауы, қазіргі заманғы қоғамдық денсаулық қызметі, МСАК деңгейінде денсаулықты жан-жақты қолдау. 2-Медициналық көмектің сапасын арттыру: адами капиталды дамыту, медициналық көмек көрсетуді жетілдіру, бірыңғай цифрлық денсаулық сақтау кеңістігін құру. 3-міндет. Денсаулық сақтау жүйесінің тұрақты дамуы. Осы міндетке қол жеткізу тікелей нәтижелердің мынадай көрсеткіштерімен өлшенетін болады: смс іске асыру және денсаулық сақтау қызметтерімен жалпыға бірдей қамтуға қол жеткізу үшін ерікті медициналық сақтандыруды ілгерілету; медицина саласындағы инвестициялық ахуалды жақсарту; денсаулық сақтауды тиімді басқару.

Осы бағдарламаның негізгі бағыттары:

- 1) адамдардың денсаулықты таңдауы;
- 2) қазіргі заманғы қоғамдық денсаулық сақтау қызметі;
- 3) МСАК деңгейінде денсаулықты жан-жақты қолдау;
- 4) адами капиталды дамыту;
- 5) медициналық көмек көрсетуді жетілдіру;

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МӘДИСІНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 10 беті

- 6) денсаулық сақтаудың бірыңғай цифрлық кеңістігін құру;
- 7) денсаулық сақтау қызметтерімен жаппай қамтуға қол жеткізу үшін МӘМС-ті іске асыру және ерікті медициналық сақтандыруды қолдау;
- 8) медицина саласындағы инвестициялық ахуалды жақсарту;
- 9) денсаулық сақтаудағы тиімді басқару.

Адамдардың денсаулықты таңдауы. Денсаулықты сақтау мен нығайту адамның өзінің тәни және психикалық саулығы үшін белсенді қамқорлығы мен жауапкершілігін болжайды. Адамдардың денсаулықты таңдап, өз мінез-құлқын өзгертуі үшін халықтың денсаулық мәселелері бойынша сауаттылығын арттыру шаралары қабылданатын болады. Әрбір нысаналы аудитория үшін неғұрлым сұранысқа ие ақпарат алмасу арналары арқылы саламатты өмір мәдениеті қалыптастырылатын болады. Мысалы, бұқаралық ақпарат құралдарында саламатты өмір салтын насихаттау жөніндегі жобалар іске асырылатын болады. Азаматтардың денсаулығын сақтауға және саламатты өмір салтын қалыптастыруға әрі қауіпті жүріс-тұрыс пен зиянды әдеттерден бас тартуға арналған бұқаралық іс-шаралар жоспарланып отыр. Қоғамдық денсаулық мәселелеріне үкіметтік емес ұйымдарды тарту тәжірибесі жалғасатын болады. Сектораралық өзара іс-қимыл шеңберінде ДДҰ-ның "Денсаулық барлық саясатта" ұсынымы негізінде ел өңірлерінде "Салауатты қалалар, өңірлер"; "Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер"; "Салауатты университеттер" жобалары іске асырылатын болады.

"Салауатты қалалар, өңірлер" жобасын енгізу жасыл аймақтар мен белсенді саламатты демалыс орындарының қолжетімділігін жақсартыды; қалалар мен жолдар инфрақұрылымының қауіпсіздігін арттырады. Жоба қаланың немесе өңірдің инфрақұрылымы арқылы денсаулықты қолдауға қалалар мен облыстар әкімдерінің саяси ұстанымдарын бекітуге мүмкіндік береді.

"Салауатты университеттерді" ілгерілету шеңберінде жоғары білім беру, сондай-ақ техникалық және кәсіптік орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының студенттері үшін саламатты өмір салтын ұстануды қалыптастыру үшін жағдайлар жасалатын болады. Мысалы, дұрыс тамақтануға қол жеткізу, дене шынықтыру сабақтарына жағдай жасау арқылы. Жобаға қатысатын оқу орындары студенттердің ғана емес, оқытушылар құрамының да денсаулығын дамытатын болады.

ДДҰ-ның "Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер" жобасы шеңберінде оқушылар ерте жастан бастап дұрыс әдеттерді қалыптастыра бастайды. Мектеп басшыларына жоба бойынша ДДҰ ұсынымдары оқытылады.

Жасөспірімдер мен жастарға басым дәрежеде ықпал ету үшін темекі шегудің таралуын, оның ішінде никотинді, вейпингті жеткізудің электрондық жүйелерін шектеуге және төмендетуге; алкогольді, психикаға белсенді әсер ететін заттарды тұтынудан болатын өлім мен мүгедектіктің профилактикасына және оны төмендетуге бағытталған ДДҰ ұсынатын шаралар қабылданатын болады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 11 беті

Жыл сайын халықтың арасында дұрыс тамақтануды дәріптеу бойынша шаралар қабылданатын болады. Құнарлы тамақтануды насихаттау; дұрыс тамақ өнімдерінің қолжетімділігін арттыру, білім беру ұйымдарында тамақ өнімдерін бақылау көзделген.

ДДҰ әдіснамасы бойынша прогресті және ағымдағы жағдайды бағалау үшін 2021 және 2025 жылдары инфекциялық емес аурулардың қауіп факторларын бағалау бойынша, темекіні тұтыну, алкогольді тұтыну бойынша эпидемиологиялық зерттеулер жүргізілетін болады.

Балалар арасында ДДҰ бастамасы бойынша балалар семіздігін және қауіп факторларын зерттеу негізінде семіздікпен сырқаттану мониторингі жүргізілетін болады.

Осылайша, қоғамдық денсаулық саласында жүргізіліп жатқан шаралардың тиімділігі зерттеулер арқылы бағаланатын болады, олар адам денсаулығының объективті жай-күйін бағалауға және әлемдік деректер базасында Қазақстан туралы уақтылы статистикалық деректерге ие болуға мүмкіндік береді.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

4. Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.)

5. Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

6. Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1. <https://zan.kz/ru>. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы "26" желтоқсандағы №982 "Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы" қаулысы.

2. <https://www.who.int/ru>

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. "Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы" Мақсаты мен міндеттерін түсіндіріңіз.

2. Денсаулық сақтауды дамытудың мемлекеттік бағдарламасының нысаналы индикаторларын айтыңыз.

3. Бағдарламаның негізгі бағыттарын, мақсатына жету жолдарын және шараларын тізімдеңіз.

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		44 беттің 12 беті

4. ДДҰ ұсынысы негізінде сектораралық өзара іс-қимыл шеңберінде қандай жобалар бар?

№ 4 дәріс.

1.Тақырыбы: Жұқпалы емес аурулардың алдын алу және күресу мақсатында санитариялық-эпидемиологиялық қызмет жүйесінің рөлі.

2.Мақсаты: жұқпалы емес аурулардың алдын алу мақсатында санитарлық-эпидемиологиялық қызмет жүйелерінің қызметін зерттеу.

3. Дәріс тезистері: халықтың санитариялық-эпидемиологиялық салауаттылығы-тіршілік ету ортасы факторларының адамға зиянды әсері жоқ және оның өмір сүруіне қолайлы жағдайлар қамтамасыз етілетін халықтың денсаулығы, тіршілік ету ортасы.

Қызметті құру санитариялық істің мемлекеттік сипаты, басқаруды орталықтандыру, санитарлық қадағалауды мамандандыру, санитарлық қызмет көрсетуді халыққа жақындату, санитарлық-сауықтыру іс-шараларына халықтың кеңінен қатысуы, Практикалық санитарлық-эпидемиологиялық қызметтің медицина ғылымының, әсіресе эпидемиологияның, микробиологияның және гигиенаның жетістіктерімен тығыз байланысы қағидаттары бойынша жүзеге асырылды.

Қоғам дамуының маңызды міндеттері шекараларды жұқпалы аурулардың енуінен және таралуынан санитарлық қорғау жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру және жүзеге асыру, импортталатын тамақ өнімдерінің сапасы мен қауіпсіздігін бақылау жүйесін ұйымдастыру, жаппай жұқпалы аурулардың пайда болуы мен таралуының алдын алу болды. Әлеуметтік маңызы бар аурулардың алдын алудың тиімді жүйесін құру, сондай-ақ алкогольизмнің, нашақорлықтың, темекі шегудің алдын алу жөніндегі профилактикалық жұмысты күшейту өзекті болып қала береді. Салауатты өмір салтын қалыптастыру, өскелең ұрпақтың денсаулығын сақтау және нығайту, дұрыс тамақтануды насихаттау мәселелеріне көп көңіл бөлінеді.

Жұқпалы емес аурулардың жаһандық ауыртпалығы артып келеді; бұған жауап беру ХХІ ғасырдағы дамудың негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Жұқпалы емес аурулар шамамен 35 миллион адамның өмірін қиды. Бұл көрсеткіш әлемдегі барлық өлім-жітімнің 60% құрайды, өлім-жітімнің 80% - ы табысы төмен және орташа елдердегі жұқпалы емес аурулардан туындайды және 70 жасқа дейін шамамен 16 миллион адам қайтыс болады. Алдағы 10 жылда өлім-жітімнің жалпы санының тағы 17% - ға артуы болжануда. Бұл аурулармен сырқаттанушылықтың тез өсуі кедейлер мен қолайсыз жағдайдағы халық топтарына пропорционалды емес дәрежеде әсер етеді, бұл елдер мен елдер арасындағы халықтың денсаулық жағдайындағы алшақтықты тереңдетуге ықпал етеді. WHA60.23 қарарындағы өтінішке сәйкес. https://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/EB122/B122_9-ru.pdf

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 13 беті

Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты даму жөніндегі саммитінде (Нью-Йорк, 2015 жылғы 25-27 қыркүйек) қабылданған 2030 жылға дейінгі Тұрақты даму күн тәртібі жұқпалы емес аурулар проблемасының тұрақты даму үшін маңызды екенін мойындайды. Осы күн тәртібінің шеңберінде мемлекеттер мен үкіметтердің басшылары осы күн тәртібін жүзеге асырудың барлық аспектілерін қамтитын өршіл мақсаттары бар ұлттық бағдарламаларды әзірлеуге міндеттенді, соның ішінде мынадай міндеттер: • 2030 жылға қарай психикалық денсаулық пен әл-ауқаттың алдын алу және емдеу және қолдау арқылы жұқпалы емес аурулардан болатын мезгілсіз өлімді үштен біріне азайту; • психоактивті заттарға тәуелділіктің алдын алу мен емдеуді жақсарту, оның ішінде есірткі мен алкогольді теріс пайдалану; • Денсаулық сақтау қызметтерімен жалпы қамтуды, оның ішінде қаржылық тәуекелдерден қорғауды, сапалы негізгі медициналық-санитарлық қызметтерге қол жеткізуді және барлық адамдар үшін қауіпсіз, тиімді, сапалы және арзан негізгі дәрілік заттар мен вакциналарға қол жеткізуді қамтамасыз ету қажет болған жағдайда барлық елдерде темекіге қарсы күрес жөніндегі Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының негіздемелік конвенциясын іске асыруды жандандыру. дамушы елдерге бірінші кезекте әсер ететін инфекциялық және инфекциялық емес ауруларды емдеуге арналған вакциналар мен дәрілік препараттарды зерттеу мен әзірлеуге жәрдемдесу, дамушы елдердің сауда келісімінің ережелерін толық көлемде пайдалану құқығы расталатын "ТРИПС және қоғамдық денсаулық сақтау жөніндегі келісім" Доха декларациясына сәйкес арзан негізгі дәрілік заттар мен вакциналардың қолжетімділігін қамтамасыз ету халықтың денсаулығын сақтау мақсаттары үшін икемділік танытуға қатысты Зияткерлік меншік құқықтарының аспектілеріне және, атап айтқанда, барлығына дәрілік заттарға қол жеткізуді қамтамасыз ету.

https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA69/A69_10-ru.pdf

Кодекстің 108-бабы. Инфекциялық емес аурулардың, оның ішінде кәсіптік аурулардың және жарақаттанудың профилактикасы

1. Инфекциялық емес аурулардың, оның ішінде кәсіптік аурулардың профилактикасы:

1) аурулар тәуекелінің мінез-құлық факторларының профилактикасын және мыналар:

саламатты өмір салтын және дұрыс тамақтануды насихаттау;

аурулардың профилактикасы мәселелері бойынша оқыту бағдарламаларын ендіре отырып, халықты бұқаралық ақпарат құралдары арқылы хабардар ету жолымен халықтың хабардар болуын арттыруды;

2) созылмалы инфекциялық емес ауруларды басқару бағдарламаларын ендіруді;

3) медициналық-санитариялық алғашқы көмек мамандарының бекітілген халықтың аурулары тәуекелі факторлары, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы қызметті жүзеге асыратын

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 14 беті

мемлекеттік органдар мамандарының - жұмыскерлердің еңбекке қабілеттілікті уақытша жоғалтатын кәсіптік аурулары мониторингін;

4) мемлекеттік органдардың өз өкілеттіктері шегінде, өзге де органдар мен ұйымдардың, сондай-ақ дара кәсіпкерлердің аурулар тәуекелінің өндірістік факторларының әсерін барынша азайтуды және өндірістік зиянды және (немесе) қауіпті факторлардың бағалануын ескере отырып, олардың әсер етуі салдарынан денсаулық үшін тәуекелдерін бақылауды;

5) халыққа скринингтік зерттеулер, профилактикалық медициналық қарап-тексерулер жүргізу, ерте қаралуға ынталандыру арқылы созылмалы инфекциялық емес, оның ішінде кәсіптік аурулары бар адамдарды анықтауды;

6) Қазақстан Республикасы азаматтарының жекелеген санаттарын амбулаториялық дәрілік қамтамасыз етуді, медициналық оңалтуды қоса алғанда, созылмалы, оның ішінде кәсіптік аурулары бар адамдарды динамикалық байқауды және уақтылы сауықтыруды;

7) денсаулық жағдайы бойынша медициналық қорытындыда көрсетілген мерзімге уәкілетті орган айқындайтын тәртіппен неғұрлым жеңіл жұмысқа уақытша ауыстыруды қамтиды.

2. Жарақаттану мен кәсіптік аурулар профилактикасын сектораралық деңгейде өз өкілеттіктері шегінде мемлекеттік органдар, жеке және заңды тұлғалар жүзеге асырады.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.).

2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1.1. <https://www.who.int/ru>

2. <https://zan.kz/ru>. Приказ Министра здравоохранения Республики Казахстан № ҚР ДСМ-149/2020 от 23 октября 2020 года. «Об утверждении правил организации оказания медицинской помощи лицам с хроническими заболеваниями, периодичности и сроков наблюдения, обязательного минимума и кратности диагностических исследований».

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 15 беті

1. Жұқпалы емес аурулардың алдын алу мақсатында қызмет көрсету жүйелерінің функцияларын атаңыз.
2. ДДҰ-ның жұқпалы емес аурулардың алдын алудағы рөлі туралы түсіндіріңіз.
3. Жұқпалы емес аурулардың алдын алу шараларын айтыңыз.
4. Жұқпалы емес аурулардың алдын алу саласындағы ДДҰ принциптері мен бағыттарын тізімдеңіз.
5. Халық арасында кең таралған жұқпалы емес ауруларды атаңыз.

№5 дәріс.

1. Тақырыбы: Қазақстан Республикасы халқының денсаулығын қорғау және нығайту саласындағы нормативтік құқықтық база.

2. Мақсаты: халықтың денсаулығын сақтау және нығайту саласындағы нормативтік - құқықтық базаны зерделеу.

3. Дәріс тезистері: ҚР Конституциясы. ҚР ДСМ бұйрықтары. "Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы" Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі. "Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы "26" желтоқсандағы №982 Қаулысы. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамыздағы республикалық референдумда қабылданған) (19.09.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен), 29-бап:

1. Қазақстан Республикасы азаматтарының денсаулығын қорғауға құқығы бар.
2. Республика азаматтары заңда белгіленген медициналық көмектің кепілдік берілген көлемін тегін алуға құқылы.
3. Мемлекеттік және жеке емдеу мекемелерінде, сондай-ақ жеке медициналық практикамен айналысатын адамдардан ақылы медициналық көмек алу заңда белгіленген негіздерде және тәртіппен жүргізіледі.

Медицинаны дамытудың 2026 жылға дейінгі тұжырымдамасы. Ұлт денсаулығын нығайту-мемлекеттің маңызды міндеттерінің бірі. Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі ұзақ мерзімді Даму Стратегиясында басты мақсат күшті мемлекет, дамыған экономика және жалпыға ортақ еңбек мүмкіндіктері негізінде өркендеу қоғамын құру, сондай-ақ Қазақстанның әлемнің ең дамыған отыз елінің қатарына кіруі болып айқындалды. Осы стратегияны іске асырудағы жеті ұзақ мерзімді басымдықтардың бірі ретінде мемлекет "әлеуметтік саясаттың жаңа қағидаттары – әлеуметтік кепілдіктер және жеке жауапкершілік" айқындады, мұнда денсаулық сақтау халықтың денсаулығын қорғауды қамтамасыз етуде мемлекеттің әлеуметтік кепілдіктерін беретін және азаматтардың өз денсаулығын сақтау мен нығайту үшін жеке жауапкершілігін қолдайтын маңызды сала болып табылады.

Адамдардың денсаулығын жақсартуға, қолдауға және қалпына келтіруге ықпал ететін қолжетімді және тиімді Денсаулық сақтау жүйесін қамтамасыз ету,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMİASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 16 беті

сондай-ақ қазіргі және болашақ ұрпақтардың әл-ауқаты елдің 2025 жылға дейінгі мемлекеттік саясатының жалпыұлттық басымдықтарының бірі болып айқындалған.

Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары шеңберінде халықтың денсаулығын қорғау саласындағы орта мерзімді мақсаттарды іске асыру дәстүрлі Денсаулық сақтау жүйесінен азаматтардың денсаулық көрсеткіштерін жақсартуға бағытталған пациент-центристік медицинаға, қалалық және ауылдық елді мекендер арасындағы медициналық қызмет көрсету сапасындағы теңсіздіктен сапалы медициналық қызметтерді кеңінен көрсетуге көшуді көздейді.

Осылайша, Қазақстан БҰҰ–ның Орнықты дамудың негізгі элементтері-салауатты өмір салтын қамтамасыз ету және кез келген жастағы барлық адамдар үшін әл-ауқатқа жәрдемдесу екенін айқындауға өзінің бейілділігін растайды.

2019 жылы жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі рейтингінің нәтижелері бойынша Қазақстан өз позициясын 4 орынға (2018 жылы - 59 орын) жақсартып, 55-орынға ие болды, оның ішінде "денсаулық" факторы бойынша, онда индикатор салауатты өмір сүру ұзақтығы болып табылады, 141 елден 95-орында (2018 жылы-97-орын). Бұл ретте Қазақстанда салауатты өмір сүрудің орташа күтілетін ұзақтығы 62,7 жылды құрады, ал топ-30 елдерінде – орта есеппен 70 жылдан жоғары.

"Денсаулық" факторы бойынша жақсартуға Мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде іске асырылатын шаралар кешені ықпал етті. 2019 жылы Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған "Денсаулық" мемлекеттік бағдарламасын іске асыру аяқталды, бұл негізгі медициналық-демографиялық көрсеткіштерді жақсартуға мүмкіндік берді. Нәтижесінде туу кезіндегі өмір сүру ұзақтығы (бұдан әрі – ӨЖС) 2019 жылы 73,18 жасқа дейін ұлғайды (2016 жылы-72,30 жас).

2020 жылы Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру басталды, ол Мемлекет басшысының 2020 жылғы 1 қыркүйектегі "Қазақстан жаңа нақтылықта іс-қимыл уақыты" атты Қазақстан халқына Жолдауында берілген тапсырмаларын іске асыру шеңберінде 2021-2025 жылдарға арналған "әрбір азамат үшін сапалы және қолжетімді денсаулық сақтау "салауатты ұлт" ұлттық жобасына айналды жылдар.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

- 1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народаи системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.)
- 2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 17 беті

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

<https://zan.kz/ru>. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 19.09.2022 г.).

2. <https://zan.kz/ru>. Постановление Правительства Республики Казахстан от «26» декабря 2019 года №982 «Государственная программа развития здравоохранения Республики Казахстан на 2020-2025 годы».

3. <https://zan.kz/ru>. Стратегия "Казахстан-2050": новый политический курс состоявшегося государства Послание Президента Республики Казахстан - Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана, г. Астана, 14 декабря 2012 года.

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау саласындағы заңнамаларын тізімдеңіз.

2. Азаматтардың денсаулық сақтау құқығы туралы түсініктеме беріңіз.

3. "Халықтың денсаулығы мен қоршаған орта" байланысына түсініктеме беріңіз.

4. Денсаулықты сақтау және нығайту саласындағы нормативтік-құқықтық базаның мәнін айтыңыз.

№6 дәріс.

1. Тақырыбы: Білім беру ұйымдарында балалардың денсаулығын нығайту және аурудың алдын алу.

2. Мақсаты: білім беру ұйымындағы балалардың денсаулығын сақтау және нығайту принциптерін, бағытын, формасын зерделеу.

3. Дәріс тезистері: мектеп жасындағы балалар арасында тірек-қимыл аппаратының патологиясы, ас қорыту және жүйке жүйесінің аурулары проблема болып қала береді. Қашықтықтан оқытуға көшу арқылы мектеп оқушыларының көру жүктемесі артып келеді, ал ДДҰ ата-аналарды балалардың гаджеттерді пайдалануын барынша шектеуге белсенді түрде шақырады.

Бұл жағдай білім беру ұйымдарында профилактикалық шаралар мен медициналық қызмет көрсетудің бірыңғай форматы үшін стандарт әзірлеуді, білім беру мекемелерінде балаларды қауіпсіз өмір сүру негіздеріне оқыту жүйесін жетілдіруді талап етеді.

Қазақстан Республикасында 62 нозология бойынша орфандық (сирек) аурулары бар 17 713 бала тіркелген, оның 72% - ы генетикалық ауытқуларға байланысты.

Кодекстің 91-бабы. *Мектепке дейінгі және мектеп медицинасы*

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 18 беті

1. Мектепке дейінгі және мектеп медицинасының қызметі тәрбиеленушілер мен мектеп оқушыларының денсаулығын сақтауға және олардың денсаулық жағдайын динамикалық байқауға бағытталған.

2. Тәрбиеленушілер мен мектеп оқушыларының денсаулығын сақтау жөніндегі іс-шаралар:

1) тікелей мектепке дейінгі және оқу орындарында, оның ішінде мамандардың көшпелі бригадаларын тарта отырып, профилактикалық медициналық қарап-тексерулер жүргізуді;

2) оқу кезеңінде және каникул кезінде сауықтыру іс-шараларын ұйымдастыруды;

3) мектепке дейінгі және орта білім беру ұйымдарында аурулардың профилактикасына, ұтымды тамақтану қағидаттарын ендіруге және сақтауға, репродуктивтік денсаулықты сақтауға бағытталған денсаулық сақтау технологияларын ендіруді;

4) психикалық денсаулықты сақтауды, темекі бұйымдарын тұтынудан, психикаға белсенді әсер ететін заттарды медициналық емес мақсатта тұтынудан, сондай-ақ құмар ойындарға патологиялық елігуден туындаған суицидтік мінез-құлық пен тәуелділіктің профилактикасын;

5) мектеп оқушыларын профилактикалық қарап-тексерулердің нәтижелері бойынша тереңдетілген медициналық зерттеп-қарауға жіберуді;

6) Ұлттық екпелер күнтізбесіне сәйкес вакцина егуді;

7) мектеп оқушылары арасында аурулардың профилактикасы, саламатты өмір салтын насихаттау мен қалыптастыру, алғашқы көмек көрсету бойынша оқыту семинарларын, тренингтер мен дәрістер ұйымдастыруды және өткізуді;

8) білім беру және түсіндіру іс-шараларын жүргізе отырып, ата-аналармен және педагогтарды тәрбиеленушілер мен мектеп оқушыларының денсаулығын сақтауға тартуды;

9) санитариялық қағидалардың талаптарын сақтауды;

10) кезек күттірмейтін жағдайлар кезінде жедел медициналық жәрдем көрсететін медицина қызметкерлері келгенге дейін алғашқы көмек көрсетуді қамтиды.

3. Тәрбиеленушілерге және мектеп оқушыларына медициналық көмекті ұйымдастыруды қызмет көрсету аумағында мектепке дейінгі және орта (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта) білім беру ұйымдары орналасқан, медициналық-санитариялық алғашқы көмек көрсететін денсаулық сақтау субъектілері жүзеге асырады.

4. Мектепке дейінгі және мектеп медицинасының қызметін ұйымдастыруды денсаулық сақтауды мемлекеттік басқарудың жергілікті органдары жүзеге асырады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 19 беті

Кодекстің 92-бабы. Он жастан он сегіз жасқа дейінгі кәмелетке толмағандар мен жастарға репродуктивтік және психикалық денсаулықты сақтау бойынша көрсетілетін қызметтерді ұсыну ерекшеліктері

1. Денсаулық сақтау субъектілері он жастан он сегіз жасқа дейінгі кәмелетке толмағандар мен жастарға медициналық, психикалық-әлеуметтік және заң қызметтерін қамтитын құпия кешенді көмек береді.

2. Он жастан он сегіз жасқа дейінгі кәмелетке толмағандар мен жастардың репродуктивтік және психикалық денсаулықты сақтаудың көрсетілетін қызметтері мен құралдарына қол жеткізуі денсаулық сақтаудың бастапқы буын мамандарының жолдамасынсыз жүзеге асырылады.

3. Он жастан он сегіз жасқа дейінгі кәмелетке толмағандар мен жастардың репродуктивтік және психикалық денсаулықты сақтау бойынша медициналық көмекті ұйымдастыру қағидаларын уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы бүкіл әлемде денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер құру бағдарламасын әзірлеуге бастамашы болды. Еуропа елдерінде бұл бастама ДДҰ Еуропалық аймақтық бюросының, Еуропалық кеңестің және Еуропалық Қоғамдастықтың денсаулықты нығайту мектептерінің еуропалық желісін дамыту жөніндегі комиссиясының қолдауымен дамуда. Денсаулықты нығайту саясатын жүзеге асыратын мектептер балалар мен ересектердің қауіпсіз және денсаулыққа қолайлы әлеуметтік, физикалық және психологиялық ортаны қамтамасыз ету тұрғысынан мүмкіндіктерін арттырады, оқушылардың өз денсаулығына және айналасындағылардың денсаулығына саналы көзқарасын қалыптастыруға ықпал етеді. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептерде оқушылар жеке және әлеуметтік дағдыларды және олардың оқу үлгерімін арттыруға ықпал ететін салауатты өмір салтын ұстанатын мінез-құлық көзқарастарын игереді және бекітеді.

ДДҰ Еуропалық аймақтық бюросы, Еуропалық кеңес, Еуропалық Қоғамдастықтар Комиссиясы әзірлеген денсаулықты нығайту мектептерінің тұжырымдамасына сәйкес денсаулық мектептері:

- * мектеп үй-жайларын, ойын алаңдары мен асханаларды тиісті абаттандыру, тиісті қауіпсіздік шараларын қабылдау және т. б. жолымен мектептерде жұмыс істеу және оқу үшін денсаулық үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз ету;
- * отбасыларда және жалпы халық арасында жеке адамдардың денсаулығы үшін жауапкершілік сезімін қалыптастыруға жәрдемдесу;
- * салауатты өмір салтын қалыптастыруды ынталандыру және оқушыларға да, мектеп қызметкерлеріне де өмір салтын жақсарту үшін шынайы және тартымды мүмкіндіктер ауқымын ұсыну;
- * барлық оқушыларға өздерінің физикалық, психологиялық және әлеуметтік мүмкіндіктерін барынша толық ашуға мүмкіндік беру, сондай-ақ олардың өзіне деген сенімділік сезімін дамытуға ықпал ету;

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 20 беті

- * бүкіл мектеп ұжымы (оқушылар мен мектепте жұмыс істейтін ересектер) үшін денсаулықты нығайту және қауіпсіздікті қамтамасыз ету тұрғысынан нақты міндеттер қою;
- * оқытушылар құрамы мен оқушылар арасында және оқушылардың өздері арасында, сондай-ақ мектеп, отбасы және жергілікті жұртшылық арасында жақсы қарым-қатынас қалыптастыруға жәрдемдесу;
- * денсаулықты нығайтуға бағытталған жұмысты қолдау үшін жергілікті деңгейде бар ресурстарды тиімді пайдалануды қамтамасыз ету;
- * оқушылардың өздеріне белсенді қатысуына ықпал ететін педагогикалық әдістерді қолдануды көздейтін профилактикалық білім берудің кешенді және дәйекті бағдарламасын әзірлеу;
- * оқушыларға денсаулығына қатысты ұтымды шешімдер қабылдау үшін, сондай-ақ қоршаған физикалық ортаны қорғау және сауықтыру үшін қажетті теориялық білім мен практикалық дағдыларды алуға мүмкіндік беру;
- * оқушыларға денсаулық сақтау секторы қызметтерінің неғұрлым білімді пайдаланушысы болуға көмектесетін санитарлық-ағарту жұмыстарын жүргізу үшін қосымша ресурс ретінде мектептердегі медициналық кабинеттерге кеңірек көзқарасты қалыптастыруға жәрдемдесу.

Денсаулық мектептері туралы толығырақ Еуропалық денсаулықты нығайту мектептері желісінің сайтынан оқи аласыз <http://www.schools-for-health.eu/she-network> (ағылшын тілінде) және Ресейдің Денсаулық сақтау мектептері желісінің сайтында <http://school-forhealth.ru/docs> (орыс тілінде).

Бүкіл мектеп қауымдастығының денсаулықты сақтау және нығайту мәселелерін ұстануы денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп құрудың негізі болып табылады.

Денсаулықты нығайтатын мектеп тұжырымдамасын енгізу стратегиясы мектеп әкімшілігінің, мектеп қызметкерлерінің, оқушылар мен ата-аналардың қатысуымен және қолдауымен жасалады.

2021 жылдың қорытындысы бойынша Қазақстан ШЖҚЖ желісінің республика бойынша бастамасын кеңейту шеңберінде 1192 мектепте ДДҰ-ның "ШЖҚЖ" жобасы (барлығы 7061 мектеп) енгізілді. 2021 жылы салауатты өмір салтын насихаттау және насихаттау жөніндегі іс-шараларға денсаулықты нығайтуға ықпал ететін 1192 мектеп қатысты, Бұл 2020 жылмен салыстырғанда 119 мектепке немесе 10% - ға өсті (1073).

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

- 1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.)
- 2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 21 беті

Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1. [https:// zan.kz/ru](https://zan.kz/ru). Приказ Министра здравоохранения Республики Казахстан от 20 декабря 2020 года № ҚР ДСМ-285/2020. «Об утверждении правил организации медицинской помощи по охране репродуктивного и психического здоровья несовершеннолетних в возрасте от десяти до восемнадцати лет и молодежи».

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. Әлемде және Қазақстанда балалардың денсаулығын нығайтуға ықпал ететін шаралар туралы айтып беріңіз.
2. Балалар арасында аурудың алдын алу шаралары туралы айтып беріңіз.
3. Кәмелетке толмағандарға репродуктивті және психикалық денсаулық қызметтерін ұсыну ерекшеліктерін түсіндіріңіз.
4. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 20 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-285/2020 бұйрығын түсіндіріңіз.
5. Балалардың денсаулығын нығайту мектебі, оның мақсаты, міндеттері және аурулардың алдын алудағы рөлі.

№7 дәріс.

1. Тақырыбы: Ана мен бала денсаулығын нығайтудың заманауи аспектілері.

2. Мақсаты: ана мен бала денсаулығының жаһандық мәселелерін зерделеу.

3. Дәріс тезистері: Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы (ДДҰ) әрбір жүкті және әрбір жаңа туған нәресте жүктілік, босану және босанғаннан кейінгі кезеңде сапалы көмек алатын әлемді құруға тырысады.

Репродуктивті денсаулықты сақтау бойынша үздіксіз көмек көрсету шеңберінде туғанға дейінгі көмек (ТДК) салауатты өмір салтын насихаттауды, скринингті, ауруларды диагностикалауды және алдын алуды қоса алғанда, денсаулық сақтау саласындағы маңызды іс-шараларды өткізуге арналған платформа ретінде қызмет етеді.

ТДК шеңберінде дәлелді негізделген іс-шараларды уақтылы өткізу өмірді сақтап қалуы мүмкін екендігі дәлелденді. Әйелдің өміріндегі осы шешуші сәтте ТДК әйелдерге, отбасыларға және қауымдастықтарға ақпарат пен қолдау көрсетуге мүмкіндік беретіні өте маңызды. ДДҰ-ның емшек сүтімен емізу жөніндегі ұсыныстары (мақалалар жинағы) Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы, мүмкін, ең беделді ұйым, оның ішінде табиғи тамақтандыру мәселелері.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 22 беті

ДДҰ ГВ бойынша көптеген зерттеулер жүргізеді, осы тақырып бойынша медицина қызметкерлеріне арналған арнайы курстарды әзірлейді және енгізеді, емізетін аналарды қолдау топтарын ұйымдастыруға мүмкіндік береді және табиғи тамақтандыруды насихаттау бойынша көптеген басқа іс-шараларды өткізеді.

Жүкті әйелдер мен балалардың денсаулығын сақтау және нығайту ұлттық қауіпсіздіктің құрамдас бөлігі болып табылады. Балалардың денсаулығы елдің демографиялық, экономикалық және зияткерлік әлеуетінің негізі ретінде қарастырылады.

Қазақстан Республикасында халқының үштен бірі репродуктивті жастағы әйелдер, ал 14-29 жас аралығындағы жастар саны жалпы халықтың төрттен бірін құрайды. Репродуктивті денсаулықты нығайту үшін құнарлы жастағы әйелдерге жыл сайынғы тексеру және кеңес беру жүргізіледі. Қазіргі уақытта елде ерлі-зайыптылардың 17% - ы гормоналды бұзылуларға, ұрпақты болу жүйесінің патологиялық өзгерістеріне, сондай-ақ стресстің, жүйке жүктемесінің, физикалық белсенділіктің төмендігіне және экологияның нашарлығына байланысты бедеулікке ұшырайды.

Сонымен қатар, ана мен баланың денсаулығына қосымша қауіп төндіреді жасөспірімдердің тууы және түсік түсіру. 2021 жылы елімізде 15-17 жас аралығындағы босану көрсеткіші 1000 әйелге шаққанда 2,5 құрады (2017 жылы – 4,4).

81-бап. Жүкті әйелдер мен аналардың денсаулық сақтау саласындағы құқықтары мен міндеттері:

1. Қазақстан Республикасында мемлекет ана болуды қорғайды және көтермелейді.

2. Азаматтардың емшек сүтімен тамақтандыруды қолдауға, оның ішінде емшек сүтімен тамақтандыруды қорғауға және насихаттауға құқығы бар:

1) жүкті және бала емізетін әйелдердің құқықтарын қорғау емшек сүтімен тамақтандыруға дайындау және оны іске асыру үшін жағдайларды қамтамасыз етуге бағытталған (жүктілікке және босануға байланысты демалыс, жас сәби балаларды тамақтандыруға арналған қосымша жұмыс үзілістері, толық емес жұмыс уақыты, медициналық ұйымдарда кезектен тыс қызмет көрсету, ана мен бала бөлмелерінің көрсетілетін қызметтерін пайдалану және басқасы);

2) алты айға дейінгі балаларды тек қана емшек сүтімен тамақтандырудың және екі жасқа дейін және одан ұзақ дұрыс қосымша тағаммен бірге емшек сүтімен тамақтандыруды жалғастырудың артықшылықтары туралы халыққа ақпарат беруді қамтиды.

3. Жүкті әйелдердің:

1) жүктілік кезеңінде, босану кезінде және босанғаннан кейін, оның ішінде шарананың тірі тууы мен өлі тууының халықаралық өлшемшарттарында айқындалатын мерзімінен бұрын босану кезінде Қазақстан Республикасының

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 23 беті

аумағында рұқсат етілген әдістерді қолдана отырып, денсаулығын сақтауға және көмекке;

2) жүктілік кезеңінде, босану кезінде және босанғаннан кейін медициналық көмекке;

3) зерттеп-қарауды, емдеуді және медициналық араласуларды кешіктіру әйел мен баланың (шарананың) өміріне қауіп төндіретін, зерттеп-қарауды, емдеуді және медициналық араласуды жүзеге асыру туралы шешімді дәрігер немесе консилиум қабылдайтын жағдайларды қоспағанда, жүктілік кезеңінде өздерінің немесе заңды өкілінің келісімімен ғана зерттеп-қаралуға, емделуге және медициналық араласуға;

4) Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес жұмыс уақыты режимінің, жүктілікке және босануға байланысты демалыстың, бала үш жасқа толғанға дейін оның күтіміне байланысты жалақы сақталмайтын демалыстың және жүкті әйелдер мен бала емізетін аналардың еңбек жағдайларының сақталуына;

5) бала емізетін аналарға (ата-аналарға) білікті қолдау көрсетілуіне, лактация мәселелері, тек қана емшек сүтімен тамақтандыру және қосымша тамақтандыру әдістемесі бойынша оқытылған медицина қызметкерлерінің консультациялары берілуіне;

6) балаға достық ниеттегі медициналық ұйымдар іске асыратын, емшек сүтімен тамақтандыру практикасын қолдауға;

7) жұмыс орны, лауазымы және орташа жалақысы сақтала отырып, жүктілікке байланысты он екі аптаға дейін зерттеп-қаралуға және медициналық есепке қоюға жұмыс берушінің уақыт беруіне;

8) Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес өзге де кепілдіктер мен көтермелеулерге құқығы бар.

4. Жүкті әйелдер:

1) жүктіліктің он екі аптасына дейінгі мерзімде тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде және (немесе) міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінде медициналық қызмет көрсету үшін бекітілген жері бойынша жүктілікке байланысты медициналық есепке тұруға;

2) жүктілік кезеңінде, босану кезінде және босанғаннан кейін дәрігердің ұсынымдарын орындауға міндетті.

5. Егер әйел жүктілік үшін қарсы көрсетілімдер болған кезде жүктілікті жоспарласа, онда ол әйелдің өзі мен шарананың денсаулығына жүктілік кезінде және босанғаннан кейін күнтізбелік қырық екі күнге дейін болатын барлық тәуекел үшін жауаптылықты толығымен өзіне алады.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 24 беті

1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.)

2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1.Рекомендации ВОЗ по грудному вскармливанию с пояснениями (Подборка статей). <https://rod-dom.shymzdrav.kz/wp-content/themes/medicine-shymkent/vendor/files/voz-recommendation.pdf>

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. Жүкті әйелдер мен аналардың денсаулық сақтау саласындағы құқықтары мен міндеттері туралы түсіндіріңіз.
2. Ананың денсаулығын сақтау бойынша халықаралық ұсыныстарды тізімдеңіз.
3. Баланың денсаулығын нығайтуға арналған халықаралық ұсыныстар туралы айтып беріңіз.

№8 дәріс.

1.Тақырыбы: Қоршаған орта мен еңбек қауіпсіздігін қамтамасыз ету арқылы денсаулықты қорғау.

2.Мақсаты: қоршаған ортаны қорғау арқылы денсаулықты жақсарту әдістерін зерделеу.

3.Дәріс тезистері: Кодекстің 113-бап. Халық денсаулығы және қоршаған орта.

1. Мемлекеттік жоспарлаудың стратегиялық құжаттарын әзірлеу кезінде стратегиялық экологиялық сараптама шеңберінде адам денсаулығына тәуекелдерді бағалау жүргізілуге тиіс.

2.Қоршаған ортаның жай-күйін жақсарту мақсатында уәкілетті орган қоршаған орта жай-күйінің, оның ішінде үй-жайлар ішінің және ластаушы заттардың халық денсаулығына әсер ету тәуекелдерінің жаңартылған бағалауын дайындау мониторингі жүйесін құрады.

3.Мемлекеттік органдар және санитариялық-эпидемиологиялық қызмет ұйымдары халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік орган айқындайтын тәртіпке сәйкес, биологиялық тәуекелдерді басқару әдістемесін және биологиялық тәуекелдерді бағалауға қойылатын талаптарды ескере отырып, санитариялық-эпидемиологиялық мониторинг жүргізеді.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 25 беті

Санитариялық-эпидемиологиялық мониторинг нәтижелері (қоршаған орта объектілерінің жай-күйі) Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне енгізіледі.

4. Жергілікті өкілді органдар қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін бекітеді.

Қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштері өңірдің экологиялық проблемалары ескеріле отырып айқындалады және олар ластануды азайту жөніндегі шаралар кешенін әзірлей отырып, атмосфералық ауаның жай-күйі көрсеткіштерін көздейді.

5. Халықтың хабардар болуын арттыру мақсатында уәкілетті орган атмосфералық ауаның ластану деңгейіне және қоршаған ортаның басқа да факторларына қарай халықтың әрекеттері туралы ұсынымдар әзірлейді және жергілікті атқарушы органдарға жібереді.

Жергілікті атқарушы органдар халықты атмосфералық ауаның жай-күйі туралы хабарлауды қамтамасыз етеді.

6. Халық денсаулығы мен қоршаған орта мәселелері мемлекеттік органдар мен қоғамдық бірлестіктердің өзара іс-қимылы шеңберінде қаралады.

Салауатты өмір сүру және еңбек ортасы, климат, сумен жабдықтау, кәріз "Салауатты қалалар (өңірлер)" желісі, "Салауатты университеттер", "Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер", "Салауатты жұмыс орындары" кіші жобалары. ДДҰ-ның Шығыс Еуропа мен Кавказдың жекелеген елдерінде химиялық заттарды ұтымды басқару үшін Ұлттық жүйелердің негізгі элементтерін құру" жобасы.

Негізгі ИҚ, ЖҚҚ және жарақаттану қауіп факторларының халықтың денсаулығына әсерін төмендету. Қоғамдық денсаулық сақтауда, медициналық қызметтерде, фармацевтикалық препараттарда зертханалық зерттеулер жүргізу сапасын жақсарту. Бас бостандығынан айыру орындарында денсаулықты қорғау қағидаттарын қамтамасыз ету.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.)

2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 26 беті

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. "Салауатты қалалар (аймақтар)" нені білдіретінін түсіндіріңіз?
2. "Халықтың денсаулығы және қоршаған орта" компоненттерін тізімдеңіз.
3. Халықтың денсаулығы мен ауруларына әсер ететін қоршаған орта факторларын атаңыз.
4. Өндірістік орта факторлары жұмысшының денсаулығына қалай әсер етеді?
5. "Салауатты жұмыс орындарының" мағынасын айтыңыз.
6. Қоршаған ортаны жақсарту шараларын тізімдеңіз.

№9 дәріс.

1. Тақырыбы: Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау коммуникациясының стратегиялық және жүйелі тәсілі.

2. Мақсаты: денсаулық мүддесі үшін коммуникация мен әлеуметтік жұмылдыруды зерделеу.

3. Дәріс тезистері: Денсаулық сақтау саласындағы Байланыс жеке адамдар мен қауымдастықтарды олардың денсаулығы мен әл-ауқатын қолдау үшін ақпараттандыру, тарту және жұмылдыру үшін коммуникация саласындағы озық тәжірибелер мен тәсілдерге негізделуі керек. Денсаулық сақтау саласындағы байланыс өте маңызды.

Денсаулық сақтау саласындағы Коммуникация қоғам үшін өте маңызды, өйткені ол жеке адамдар мен топтардың денсаулығы туралы хабардарлықты арттыруға және білім беруге айтарлықтай үлес қосып қана қоймайды, сонымен қатар адамдардың мінез-құлқының бейімделуіне және олардың халықтың денсаулығын жақсартуға деген көзқарасына ықпал етеді. Ұсынылатын Ұйымдық құрылым, штат кестесі:

1. Қоғаммен байланыс немесе байланыс бөлімі ұйымның бірінші басшысына тікелей бағынуы ұсынылады. Байланыс тобы үшін ұйымда қоғаммен байланыс жөніндегі бірінші басшының орынбасары (директоры) жеке лауазымы болмаған кезде тікелей Бас директорға (бірінші басшыға) бағыну ең жақсы халықаралық тәжірибе болып табылады.

2. Қоғаммен байланыс департаменті (ҚР ДСМ-де) немесе өзге де жолмен ҚР ДСМ еншілес ұйымдары мен ҚР ДСМ комитеттерінде, сондай-ақ жергілікті атқарушы органдардың денсаулық сақтау басқармаларында деп аталатын коммуникациялық команданың құрамында мынадай лауазымдар болуы ұсынылады (бұл жекелеген штаттық лауазымдар емес, қажетті дағдылары мен дағдылары бар сарапшылар болуы мүмкін команданың құрамына кіретін тәжірибе):

2.1. Бөлім басшысы; әлеуметтік мінез-құлықты дамыту және/немесе өзгерту мақсатында коммуникация саласындағы маман; SMM маманы; графикалық дизайнер; басқа бөлімдерде жұмыс істей алатын, бірақ коммуникация тобымен

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		44 беттің 27 беті

тығыз жұмыс істей алатын бейінді сарапшылар, кеңесшілер, кеңесшілер (Қоғамдық денсаулық сақтау немесе медицина саласындағы сарапшылар).

3.Сондай-ақ Жылдық қызмет жоспарлары (ұйымның операциялық және стратегиялық жоспары) негізінде денсаулық сақтау саласындағы ақпараттық-ағарту жұмыстарына жыл сайынғы жеке бюджетті жоспарлау және бөлу ұсынылады.

Функциялары мен міндеттері. Негізгі жауапты тарап: негізгі жауапты тараптың рөлі денсаулық сақтау саласындағы коммуникациялық науқанды әзірлеу мен жүргізуді бастау және үйлестіру болып табылады.

ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің қоғаммен байланыс департаментінің директоры ұлттық деңгейде денсаулық сақтау саласындағы коммуникациялық науқанды әзірлеу мен өткізуді үйлестіруге басты жауапты тұлға болып табылады. Ұлттық коммуникациялық науқанды жүргізуді үйлестіруге басты жауапкершілікті ҚР ДСМ қоғаммен байланыс департаментінің директоры басқа жауапты тарапқа, мысалы, Қазақстанның денсаулық сақтау жүйесіндегі басқа ұйымның PR-тобының басшысына бере алады.

1.*Жергілікті атқарушы органның қоғамдық денсаулық сақтау басқармасының* коммуникациялар саласындағы маманы (баспасөз хатшысы) өңірлік (облыстық) деңгейде денсаулық сақтау саласындағы коммуникациялық науқанды әзірлеу мен өткізуді үйлестіруге басты жауапты тұлға болып табылады.

Тиісті ұйымның (ҚР ДСМ Денсаулық сақтау ұйымының немесе еншілес ұйымының немесе қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы басқа заңды тұлғаның) коммуникациялар саласындағы маманы (баспасөз хатшысы) Денсаулық сақтау саласындағы коммуникациялық науқанды әзірлеуді және өткізуді ұйымдастырушылық деңгейде үйлестіруге басты жауапты тұлға болып табылады.

2.*Бейінді сарапшылар:* мемлекеттік және жеке ұйымдарды қоса алғанда, ҚР ДСМ құрамына кірмейтін түрлі ұйымдарда жұмыс істей алатын денсаулық сақтау саласындағы әртүрлі бейінді сарапшылар денсаулық сақтау саласындағы коммуникациялық науқанның мазмұны мен тақырыбына байланысты процеске тартылуға тиіс. Негізгі жауапты тарап қоғамдық денсаулық сақтау, медицина, биомедициналық ғылымдар, коммуникациялар және басқа да салалардағы бейінді сарапшыларды анықтап, байланыс орнатуы тиіс.

3.*Ресми немесе бейресми жұмыс тобы:* ұлттық немесе аймақтық (облыстық) деңгейде денсаулық сақтау саласындағы коммуникациялық науқанды жоспарлау және жүргізу үшін негізгі жауапты тарапқа құжаттарды бірлесіп әзірлейтін және коммуникациялық науқанның мазмұнын анықтайтын сарапшылардан тұратын ресми немесе бейресми жұмыс тобын (тарын) құру ұсынылады. Жұмыс тобының функциялары мен міндеттері ҚР туралы ережеде-науқанның мақсаттары мен міндеттері бекітілген, оның ішінде ұлттық коммуникациялық науқан құжаттарын бекіту жөніндегі өкілеттіктер айқындалған құжатта айқындалуға тиіс.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		44 беттің 28 беті

Медициналық ақпараттық жүйе (МАЖ) — медициналық мекемелерге арналған құжат айналымын автоматтандыру жүйесі, онда дәрігерлік шешімдер қабылдауды қолдау жүйесі, пациенттердің электрондық медициналық карталары, цифрлық нысандағы медициналық зерттеулер деректері, медициналық аспаптардан пациенттің жай-күйін мониторингтеу деректері, қызметкерлер арасындағы байланыс құралдары, қаржылық және әкімшілік Ақпарат біріктірілген.

ҚР ДСМ Денсаулық сақтаудың ақпараттық жүйелері - <https://rcez.kz/informationssystem> . Денсаулық сақтау саласындағы медициналық ақпараттық жүйелерге қойылатын ең төменгі талаптарды бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің м.а. 2021 жылғы 6 тамыздағы № ҚР ДСМ-80 бұйрығы. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023926> . Медициналық ақпараттық жүйе (бұдан әрі – МАЖ) - Денсаулық сақтау субъектілерінің процестерін электрондық форматта жүргізуді қамтамасыз ететін ақпараттық жүйе.

МАЖ Денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті органның ақпараттық жүйелерімен өзара іс-қимыл жасау үшін қажетті деректерді, оның ішінде тиісті сервистер ұсынылған және денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті органның ақпараттық жүйелері жағында қажетті жұмыстар жүргізілген кезде Ұлттық электрондық денсаулық паспортын қалыптастыру үшін қажетті деректерді енгізуді, алуды, көрсетуді және беруді қамтамасыз етеді.

Бүгінгі таңда жасанды интеллект қоғам өмірінің әртүрлі салаларына, соның ішінде науқастардың диагнозын болжау кезінде денсаулық сақтау саласына белсенді түрде енгізілуде. Осыған байланысты жасанды интеллектті пайдалану мәселелері кең ауқымды мамандардың талқылау тақырыбына айналды. Қазіргі жағдайда денсаулық сақтауда жасанды интеллекттің мәртебесі мен қолданылуын реттеу әлемдегі көптеген мемлекеттердің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы қаулысымен бекітілген "Цифрлық Қазақстан" мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарының 37-тармағында "Денсаулық сақтау саласында жасанды интеллект технологияларын енгізу" көзделген. Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 15 ақпандағы № 6362 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарының 2.3-тармағында жасанды интеллектті енгізу мәселелері денсаулық сақтау жүйесін цифрландыру шеңберінде (денсаулық сақтауда жасанды интеллектті енгізу, мобильді цифрлық қосымшаларды пайдалану, "қағазсыз" ауруханаларға көшу) көзделген.

<file:///C:/Users/1/Downloads/o-pravovom-regulirovanii-ispolzovaniya-iskusstvennogo-intellekta-v-zdravoohranenii-respubliki-kazahstan.pdf>

4. Иллюстрациялық материал: презентация

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 29 беті

5. Әдебиет:

Негізгі:

1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.).

2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Стандартная операционная процедура департаментов по связям с общественностью в секторе здравоохранения Республики Казахстан. НЦОЗ МЗ РК. 22 июня 2022 года. 25 стр.

Қосымша:

1. <https://zan.kz/ru>. Приказ и.о. Министра здравоохранения Республики Казахстан от 6 августа 2021 года № ҚР ДСМ-80.

2. <https://zan.kz/ru>. Постановление Правительства Республики Казахстан от 26 декабря 2019 года №982 «Государственная программа развития здравоохранения Республики Казахстан на 2020-2025 годы».

3. «О правовом регулировании использования искусственного интеллекта в здравоохранении Республики Казахстан». Тлембаева Ж.У. С.123-126.

<https://cyberleninka.ru/article/n/o-pravovom-regulirovanii-ispolzovaniya-iskusstvennogo-intellekta-v-zdravoohranenii-respubliki-kazahstan/viewer>

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. ҚР-дағы медициналық ақпараттық жүйелер туралы айтып беріңіз.

2. Денсаулық сақтау саласына жасанды интеллектті енгізуді түсіндіріңіз.

3. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау саласындағы коммуникацияға баға беріңіз.

4. Денсаулық сақтау саласындағы коммуникациялық науқанды әзірлеу және жүргізу тәсілдерін түсіндіріңіз.

№10 дәріс.

1. Тақырыбы: Қазақстан Республикасының азаматтары арасында салауатты өмір салтын насихаттау бойынша салауатты өмір салтын қалыптастыру орталықтарының қызметін ұйымдастырушылық қағидалары.

2. Мақсаты: салауатты өмір салтын қалыптастыру бойынша денсаулық орталықтарының құрылымын, қызметін және жұмысын ұйымдастыруды зерделеу.

3. Дәріс тезистері: Саламатты өмір салтын қалыптастыру саласындағы қызметті жүзеге асыратын денсаулық сақтау ұйымдарының қызметі туралы қағидалары

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 30 беті

бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрдің міндетін атқарушының 2011 жылғы 09 маусымдағы № 381 Бұйрығы.

Саламатты өмір салтын қалыптастыру саласындағы (бұдан әрі – СӨСҚ қызметі) қызметті жүзеге асыратын денсаулық сақтау ұйымдарына мынадай денсаулық сақтау ұйымдары жатады:

1) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің шаруашылық жүргізу құқығындағы "Салауатты өмір салтын қалыптастыру проблемаларының ұлттық орталығы" республикалық мемлекеттік кәсіпорны (бұдан әрі – СӨСҚПҰО);

2) облыс орталықтарындағы, республикалық маңызы бар қала мен астанадағы саламатты өмір салтын қалыптастыру орталықтары (бұдан әрі – СӨСҚ орталықтары) мен олардың құрылымдық бөлімшелері – аудандық СӨС орталықтары (филиалдар), ақпараттық-ресурстық орталықтары, темекіге қарсы күрес орталықтары (кабинеттер) жастардың денсаулық орталықтары.

3. СӨСҚ қызметінің жұмысы саламатты өмір салтын (бұдан әрі - СӨС) насихаттау мен қалыптастыруға, инфекциялық, созылмалы инфекциялық емес аурулардың, мінез-құлықтық қауіп факторларының (темекі, алкоголь, нашакорлық) алдын алуға, халықтың сырқаттануын төмендету мен өмір сүру ұзақтығын арттыруға бағытталған.

8. Облыстардағы, республикалық маңызы бар қала мен астанадағы саламатты өмір салтын қалыптастыру орталықтары (бұдан әрі – СӨСҚ орталықтары) меншікті Жарғысы бар мемлекеттік мекемелері болып табылады;

9. СӨСҚ орталықтары денсаулық сақтау ұйымдары мен басқа да ведомстволардың, ұйымдардың СӨСҚ, қоғамдық денсаулық, денсаулықты нығайту, халық денсаулығын сақтауға ықпал ететін алдын алу, сауықтыру іс-шараларын өткізу мәселелері бойынша халықтың ақпарат алу деңгейін арттыруға бағытталған алдын алу жұмыстарын үйлестіреді;

10. СӨСҚ орталықтарының дербес балансы, банктерде есеп-шоттары, атауы мемлекеттік және орыс тілдерінде жазылған елтаңбалы мөрі, фирмалық бланктері, мөрлері және мөртабандары бар.

11. СӨСҚ орталықтарын СӨСҚПҰО директорының келісімі бойынша Денсаулық сақтау басқармасы тағайындайтын және қызметінен босататын директор басқарады.

12. СӨСҚ орталықтары келесі қызметтерді жүзеге асырады:

1) СӨС қалыптастыру мәселелері бойынша ұйымдастыру-әдістемелік, оқыту, насихаттау, ғылыми-тәжірибелік, консультациялық-сауықтыру қызметтерін көрсету;

2) халықтың денсаулығын сақтау мен аурудың алдын алу мәселелері жөніндегі заңнамалық құжаттарды әзірлеуге, енгізуге және жүзеге асыруға қатысу;

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 31 беті

3) СӨС қалыптастыру және оны насихаттау, мінез-құлықтық қауіп факторларының, аурудың алдын алу және халық денсаулығын нығайту саласында жаңа жұмыс түрлері мен тәсілдерін зерттеп, енгізу;

4) медициналық ұйымдарының СӨС қалыптастыру мен аурудың алдын алу мәселелері бойынша жұмысын үйлестіру;

5) СӨСК, халық денсаулығын сақтау және нығайту жұмыстарын жетілдіру бойынша ұсыныстар енгізу;

6) аумақтық медициналық ұйымдардың алдын алу бөлімшелерінің (кабинеттерінің) жұмысына, сонымен қатар басқа да мекемелер мен ұйымдарға халықты гигиеналық тәрбиелеу, СӨС насихаттау мәселелері бойынша ұйымдастыру-әдістемелік және консультациялық-сауықтыру қызметтерін көрсету;

7) ауруды ерте анықтау, халықты динамикалық бақылау, сауықтыру жөніндегі Ұлттық скринингтік бағдарламаны мониторингтеу мен бағалау;

8) скринингтік зерттеулерді енгізу мен зерттеу бойынша БМСК ұйымдарына әдістемелік көмек көрсету;

9) ауруды талдау және өңірлерде өңірлік ерекшеліктерді ескере отырып оны төмендету бойынша кешенді профилактикалық шараларды әзірлеу;

10) спортшыларды консультациялық - сауықтыру көмегімен, спортшылардың денсаулық деңгейі мен функциялық жай-күйін жан-жақты диагностикалау мен бағалауды қамтамасыз ету, дәрігерлік-дене шынықтыру бөлімі болған жағдайда қажетті емдеу-алдын алу, қалпына келтіру мен оңалту іс-шараларын тағайындау, республикалық және облыстық жарыстар кезінде медициналық қызмет көрсету;

11) облыс, республикалық маңызы бар қала мен астана көлемінде, филиалдармен бірлесіп бастапқы және қайталанған аурулардың алдын алу, денсаулықты нығайту іс-шараларын ұйымдастырып, өткізу;

12) БМСК мамандарымен бірге көлемі айына 4 сағаттан кем емес аурудың алдын алу және СӨС насихаттау бойынша өткізілетін іс-шараларды тоқсан сайын мониторингтеу, СӨСКПҰО ақпарат беру;

13) отбасын, аналардың, әкелердің және балалардың денсаулығын сақтауды гигиеналық оқытуды қамтамасыз ету;

14) мүдделі мекемелермен, ұйымдармен бірлесіп СӨСК және мінез-құлықтық қауіп факторларының таралуын төмендету мәселелері бойынша халықтың ақпараттандыруын арттыру;

15) медициналық, педагогикалық және СӨС қалыптастыру бойынша басқа кадрлардың даярлауын және олардың біліктілігін арттыруын, оның ішінде ақылы негіздегі циклдар, дәрістер мен курстар ұйымдастыру арқылы қатысу;

16) мінез-құлықтық қауіп топтары мен жастар арасында СӨС қалыптастыру еріктілерін, жетекшілерін даярлау бойынша бағдарламаларды әзірлеу және енгізу;

17) халықтың арасында халықаралық, мемлекеттік емес ұйымдармен, қорлармен, қозғалыстармен, іскерлік-құрылымдармен, жетекшілермен, қоғамдық

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 32 беті

ұйымдармен денсаулықты сақтау және СӨС қалыптастыру мәселелері бойынша жұмыс ұйымдастыру;

18) халықтың арасында СӨС насихаттау, аурудың алдын алу шаралары мен денсаулықты нығайту жөніндегі өзекті мәселелерді кеңінен жариялау мақсатында бұқаралық ақпарат құралдарымен өзара іс-қимыл;

19) халықтың нысаналы топтары үшін аурудың алдын алу және СӨС қалыптастырудың түрлі аспектілер бойынша басылымдық және аудиокөру ақпараттық - білім беру материалдарын әзірлеу және басып шығару;

20) СӨСҚ және аурулардың алдын алу іс-шараларын өткізу туралы тоқсандық есепті СӨСҚПҰО тапсыру;

21) СӨС насихаттаушы ұйымдарымен, меншік түрі мен ведомстволық бағыныстылығына қарамастан өзара іс-қимыл;

22) бастапқы медициналық-санитариялық және консультациялық диагностикалық көмек көрсететін денсаулық сақтау ұйымдарына СӨС қалыптастыру бойынша ұйымдастыру-әдістемелік басшылық.

13. Орталықтардың құрамында:

- 1) әкімшілік-шаруашылық бөлім;
- 2) ұйымдастыру-әдістемелік бөлімі;
- 3) профилактикалық бағдарламалар бөлімі;
- 4) білім беру бағдарламалары бөлімі;
- 5) ақпараттық-ресурстық орталығы;
- 6) шағын-баспахана;
- 7) дәрігерлік-дене шынықтыру бөлімі;
- 8) жастардың денсаулық орталығы;
- 9) темекіге қары орталық.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.).

2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1. Саламатты өмір салтын қалыптастыру саласындағы қызметті жүзеге асыратын денсаулық сақтау ұйымдарының қызметі туралы қағиданы бекіту туралы.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		44 беттің 33 беті

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрдің міндетін атқарушының 2011 жылғы 09 маусымдағы № 381 Бұйрығы.

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. СӨСҚ құрылымын тізімдеңіз.
2. СӨСҚ функциялары туралы айтып беріңізші.
3. Қалалық СӨСҚ құрылымын айтыңыз.
4. Жұмысты түсіндіріңіз жастар денсаулығы орталығы.

№11 дәріс.

1. Тақырыбы: Зиянды әдеттерге байланысты аурулар мен әлеуметтік зардаптардың алдын алу.

2. Мақсаты: аурулардың алдын алу шараларын және жаман әдеттермен байланысты әлеуметтік салдарды зерделеу.

3. Дәріс тезистері: Қазақстанда жұқпалы емес аурулардың негізгі ауыртпалығы 7 жетекші қауіп факторына келеді: жоғары қан қысымы, темекі, алкоголь, қандағы холестериннің жоғарылауы, артық дене салмағы, көкөністер мен жемістерді жеткіліксіз тұтыну, отырықшы өмір салты. Мәселен, қазақстандық жасөспірімдер арасында (10 жастан 19 жасқа дейінгі балалар) 5% - ы семіздікке және 20% - ы артық салмаққа ие. Қазақстанда тұзды тұтыну ДДҰ-ның ұсынылған көрсеткішінен асып түседі, кейбір деректер бойынша төрт есе.

Қазақстандықтардың жемістер мен көкөністерді күнделікті тұтынуы орташа еуропалық көрсеткіштен төмен.

Темекі шегу ер адамның өмірін шамамен 12 жылға, ал әйелдің өмірін шамамен 11 жылға қысқартады. Темекі түтінін мәжбүрлі түрде жұтатын пассивті темекі шегушілердің арасында 50 миллион жүкті әйел бар. Пассивті темекі шегу-түсік түсірудің, мерзімінен бұрын босанудың және туа біткен патологиясы бар балалардың туылуының себебі. адам миында көптеген қан тамырлары мен капиллярлар бар, мидың жүйке тіндерінің этил спиртімен улануы басқа органдар мен жүйелерге қарағанда 16 есе жылдам болады.

Сондықтан алкогольді ішкеннен кейін, ең алдымен, бас, содан кейін бауыр зардап шегеді. Жаман әдеттерге байланысты аурулар мен әлеуметтік салдардың алдын алу жаһандық, мемлекеттік, қоғамдық, жергілікті және аймақтық деңгейде жүзеге асырылады. Ол үшін бронх демікпесі, аллергиялық реакциялар, өкпе рагы, ӨСОА (ХОБЛ), психоз, ишемиялық ауру, атеросклероз, артериялық гипертензия, бедеулік немесе түсік түсіру қаупі және басқа аурулар сияқты жаман әдеттермен байланысты ауруларды азайтуға немесе жоюға бағытталған құқықтық, экономикалық, медициналық, қоғамдық шаралар жүргізіледі.

110-бап. Темекі бұйымдарын, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдарды, қорқорға арналған темекіні, қорқор қоспасын, темекі қыздыруға

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 34 беті

арналған жүйелерді, тұтынудың электрондық жүйелерін және оларға арналған сұйықтықтарды және алкогольді тұтыну профилактикасы және оны шектеу

1. Темекі бұйымдарын, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдарды, қорқорға арналған темекіні, қорқор қоспасын, темекі қыздыруға арналған жүйелерді, тұтынудың электрондық жүйелерін және оларға арналған сұйықтықтарды, сондай-ақ алкогольді тұтыну профилактикасы және оны шектеу халық денсаулығын оларды тұтыну салдарынан қорғауға және тәуелділіктің, оның ішінде никотинді жеткізу және темекіні, темекі қыздыруға арналған жүйелерді, тұтынудың электрондық жүйелерін, қорқорды тұтыну құралдарының жаңа түрлерінен пайда болатын тәуелділіктің туындауын алдын алуға, темекі бұйымдарын сатып алу құқығы бар адамдар үшін жас шегін енгізуге, халықтың темекі бұйымдары мен алкогольді тұтынуға көзқарасын өмірі мен денсаулығы үшін жоғары тәуекел факторы ретінде қалыптастыруға, халықаралық міндеттемелерге сәйкес алкоголь мен темекі бұйымдарын тұтынудың таралу профилактикасы жөніндегі келісілген іс-қимылдар жүргізуге бағытталған.

2. Темекі бұйымдарын, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдарды, қорқорға арналған темекіні, қорқор қоспасын, темекі қыздыруға арналған жүйелерді, тұтынудың электрондық жүйелерін және оларға арналған сұйықтықтарды:

- 1) жиырма бір жасқа дейінгі адамдарға сатуға;
- 2) он сегіз жасқа дейінгі адамдардың сатуына;
- 3) темекі бұйымының ашық қораптарынан немесе темекі бұйымдарын даналап сатуға;
- 4) сатушының тікелей қатысуынсыз, сауда автоматтары, өзге де электрондық немесе механикалық құрылғылар арқылы;
- 5) денсаулық сақтау, білім беру ұйымдарының, дене шынықтыру-сауықтыру, спорттық және спорттық-техникалық құрылысжайлардың, стадиондардың ғимараттары мен аумақтарында;
- 6) өнім сапасын растайтын тиісті құжаттарсыз;
- 7) темекі бұйымының қорабына сәйкестендіру құралдары жапсырылмаса;
- 8) егер темекі бұйымының қорабында жиырма сигареттен кем болса;
- 9) темекі бұйымының қорабына, темекі бұйымының қаптамасына орналастырылатын кемінде үш зиянды қосынды -жүйелік улар, канцерогендік және мутагендік заттар туралы мәліметтер темекі бұйымының қорабына, темекі бұйымының қаптамасына жазылмаса;
- 10) темекі бұйымының, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдардың, қорқорға арналған темекінің, қорқор қоспасының, темекі қыздыруға арналған жүйелердің қорабына темекі бұйымдарын тұтынудың және никотиннің зияны туралы ескерту жазылмаса;
- 11) темекі бұйымының қорабына, тұтыну қаптамасына, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдардың, қорқорға арналған темекінің, қорқор

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 35 беті

қоспасының, темекі қыздыруға арналған жүйелердің, тұтынудың электрондық жүйелерінің және оларға арналған сұйықтықтардың тұтыну қаптамасына жиырма бір жасқа дейінгі адамдарға сатуға және он сегіз жасқа дейінгі адамдардың сатуына тыйым салынғаны туралы жазба жазылмаса;

12) тұтынушыны тікелей немесе жанама түрде жаңылыстыруға алып келетін акпарат, оның ішінде "құрамында шайыр аз", "жеңіл", "өте жеңіл", "жұмсақ", "экстра", "ультра" деген сөздер не басқа бұйымдармен және (немесе) тұтыну тәсілдерімен салыстырғанда белгілі бір бұйымдар және (немесе) тұтыну тәсілдері зиянының аз екені туралы жалған әсер қалдыратын, сондай-ақ тағамдық өнімдердің (тағамдық қоспалардың), оның ішінде жемістердің, жидектердің, кондитерлік бұйымдардың дәмі бар дегенді білдіретін өзге де сөз тіркестері, оның ішінде шет тілдердегі сөз тіркестері, кез келген терминдер, сипаттамалар, белгілер, символдар немесе өзге де белгіленімдер болса;

13) басқа да тауарлармен жиынтық құрамда болса;

14) өзіне-өзі қызмет көрсету сөрелерінен;

15) балалар ассортименті тауарларымен сауда жүзеге асырылатын сауда ұйымдарының үй-жайларында.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.).

2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.

3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1. Лекции по профилактике социально-негативных явлений. Иркутск. – 2020. – 69 стр.

2. <https://zan.kz/ru>. Постановление Правительства Республики Казахстан от 26 декабря 2019 года №982 «Государственная программа развития здравоохранения Республики Казахстан на 2020-2025 годы».

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. Жаман әдеттерге байланысты әлеуметтік салдарларды тізімдеңіз.

2. Темекі шегуден туындайтын ауруларды атаңыз.

3. Алкогольді тұтынуға байланысты ауруларды сипаттаңыз.

4. Синтетикалық есірткіні қолдануға байланысты ауруларды тізімдеңіз.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		44 беттің 36 беті

№12 дәріс.

1.Тақырыбы: Қимылы аз өмір салтына байланысты аурулардың және әлеуметтік салдардың алдын алу.

2.Мақсаты: гиподинамия мәселесін, себептерін, салдарын бағалау.

3.Дәріс тезистері: Гиподинамия жай отырықшы өмір салты емес. Мәселе өлімге әкелетін аурулардың дамуына әкеледі:

- * сүт безі, ішек қатерлі ісігінің қаупін 10% арттырады;
- * жүректің ишемиялық ауруының ықтималдығын 6% арттырады;
- * 2 типті қант диабеті, метаболикалық синдромның даму қаупін 7% - ға арттырады.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы сарапшыларының ұсынысы бойынша орташа адамға аптасына кем дегенде 150 минут орташа қарқынмен жаттығу немесе 75 минут белсенді аэробика, жүгіру қажет. Кейбір сарапшылар тәулігіне 10 мың қадамнан өтуді оңтайлы жүктеме деп атайды.

Қимылы аз өмір салтын ұстану кезінде белсенділіктің жоғарылауы, дұрыс тамақтану, үнемі спортпен шұғылдану арқылы зардаптарды бейтараптандыру қажет. Күнделікті отыру күйінде жұмыс істеу адамның денесіне келесідей әсер етеді:

- * ең аз калория көлемі жұмсалады;
- * дене салмағы біртіндеп артады, семіздік дамиды;
- * бұлшықет талшықтарының атрофиясы пайда болады;
- * бұлшықет корсетінің шектеулі қозғалғыштығына байланысты төзімділік төмендейді;
- * сүйек тініне қанмен қамтамасыз етудің кешеуілдеуіне байланысты минералдар, оттегі жеткіліксіз, жас кезінде остеопороздың даму ықтималдығы артады. Метаболизмнің баяулауымен гормоналды фон өзгереді, созылмалы бедеулік, импотенция, простатит ықтималдығы бар.

Қимылы аз өмір салты мен теңгерімсіз тамақтануға байланысты артық салмақтан зардап шегетін 6-9 жас аралығындағы балалар саны артып келеді. Мектеп жасындағы балалар арасында асқазан-ішек жолдарының аурулары басым (24%). Физикалық (қозғалыс) белсенділіктің жеткіліксіздігі әлемдегі өлім қаупінің төртінші факторы болып табылады. Жыл сайын физикалық белсенділіктің болмауынан шамамен 3,2 миллион адам қайтыс болады. Әлемдегі әрбір үшінші ересек адам жеткілікті белсенді емес.

ДДҰ – ның 2018-2030 жылдарға арналған физикалық белсенділік деңгейін арттыру жөніндегі жаһандық іс-қимыл жоспарының мақсаты-отырықшы өмір салтын тудыратын жеткіліксіз физикалық белсенділіктің таралуын азайту. Өркениеттің пайдасынан туындаған отырықшы өмір салты: көлік, компьютерде жұмыс істеу, гаджеттер, компьютерлік ойындар және т.б. жүрек-қан тамырлары

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 37 беті

жүйесінің ауыр ауруларын, инфаркт, инсульт, семіздік, қант диабетін жасартудың негізгі факторы болып табылады.

ДДҰ серіктестерімен бірлесіп, барлық жастағы адамдар арасындағы және қажеттіліктегі дене белсенділігінің деңгейін арттыру мақсатында қоғамның барлық салаларын қамтитын тәсілді іске асыруға елдерге жәрдемдесетін болады, сондай-ақ 2025 жылға қарай дене белсенділігінің жеткіліксіздігінің таралуын 10%-ға, 2030 жылға қарай 15%-ға салыстырмалы түрде төмендетуге ұмтылатын болады.

Қазақстан Республикасының дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2025 жылға дейінгі тұжырымдамасындағы дене белсенділігі "ұлт денсаулығының негізгі көзі ретінде" қаралады. Дені сау ұлт ұғымы физикалық белсенділікті және жүйелі спортпен шұғылдануды ынталандыруды, сондай-ақ ең маңыздысы физикалық белсенділік болып табылатын шаралар мен жағдайлардың кең спектрін қамтиды.

Қимылы аз өмір салты Гиподинамия (отырықшы өмір салты) аптасына 10 сағаттан аз қозғалатын болсаңыз, күніне 5 сағаттан артық отырсаңыз дамиды. Гиподинамияның негізгі салдары: артық салмақ; жүрек-қан тамырлары аурулары; тыныс алу бұлыңқеттерінің күшінің төмендеуі; метаболизмнің бұзылуы; иммунитеттің әлсіреуі; ақыл-ой қабілетінің нашарлауы; тірек-қимыл аппаратының аурулары; іш және жамбас мүшелерінің функцияларының бұзылуы; жыныстық белсенділіктің бұзылуы.

Гиподинамия денсаулыққа ауыр зардаптары бар аурулардың дамуын тудырады, олардың арасында жүрек-қан тамырлары аурулары жетекші орын алады. Қозғалыс тапшылығы денсаулықты бұзады, сондықтан белсенді бос уақыт пен сауықтыру жаттығуларының көмегімен физикалық белсенділікті арттыру қажет.

Дене белсенділігінің категориялары: 1. Физикалық белсенділіктің кез-келген деңгейі маңызды. Күнделікті физикалық белсенділік (жұмысқа дейін және одан кейін жүру, баспалдақпен көтерілу, балалармен серуендеу, үйді тазалау, үй өмірі, би, велосипедпен жүру). 2. Жаттығу (жаттығу ретінде де анықталады) физикалық белсенділік санаттарының бірі болып табылады және физикалық жағдайдың бір немесе бірнеше компоненттерін жақсартуға немесе сақтауға бағытталған құрылымдық, жоспарланған және қайталанатын физикалық белсенділік болып табылады. 3. Спортпен шұғылдану. Спорт ережелер жиынтығы шеңберінде орындалатын және бос уақыт немесе жарыс кезінде өткізілетін қызмет түрлерін қамтиды. Спортпен шұғылдану командалар немесе жеке адамдар жүзеге асыратын физикалық белсенділікті қамтамасыз етеді және оны спорт агенттігі сияқты институционалдық құрылым қолдауы мүмкін. Физикалық белсенділікті жүзеге асыруға арналған орта.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 38 беті

ДДҰ-ның физикалық белсенділік жөніндегі ұсыныстарында төрт негізгі термин бар: • қарқындылық; • қарқындылық дәрежесі; • физикалық белсенділік деңгейі; • жас топтары.

* Физикалық белсенділіктің қарқындылығы - бұл қозғалыс қарқыны немесе күш-жігердің мөлшері. Басқаша айтқанда-адам осы немесе басқа қозғалысты орындауға қанша күш жұмсайды. Тегіс жолмен жүреді немесе жоғары қарай жүгіреді.

* Қарқындылық дәрежесі "метпен" өлшенеді. МЕТ-метаболикалық эквивалент. Бұл белсенділікке байланысты адамға күніне қанша калория қажет екенін көрсетеді. ДДСҰ-ның пікірінше, демалу кезінде әр килограмм салмаққа 1 килокалория 1 сағат ішінде жанып кетеді. Энергия шығыны деңгейі - бұл физикалық белсенділік деңгейі. Тыныштық күйі 1 (бір) метрге тең.

* ДДҰ есептеулерінде физикалық белсенділіктің үш деңгейі бар:

1-3 МЕТ - төмен деңгей;

3-6 МЕТ – орташа белсенділік дәрежесі;

6 МЕТ-жоғары деңгей.

Физикалық белсенділіктің төмен деңгейі - бұл компьютерде жұмыс істеу және отырықшы өмір салты. Адам теледидар көргенде немесе жатып оқығанда, карта ойнағанда немесе кестелегенде, калория баяу "кетеді". Энергетикалық шығындар 1-ден 3 метрге дейін. Қалыпты (орташа) деңгей (3-6 МЕТ) .

Физикалық белсенділіктің қалыпты деңгейі-белсенді адамның қалыпты, күнделікті әрекеті. Орташа қарқынмен серуендеу; балалармен ойнау; бақшада немесе үйде жұмыс істеу; велосипедпен жүру; би, құрсау, коньки тебу. Дене белсенділігінің жоғары деңгейі (6 метрден бастап).

Дене белсенділігінің жоғары деңгейі ауыр физикалық жұмысты немесе қарқынды спорттық жүктемені білдіреді. Ұзақ қашықтыққа жүгіру, спринт жарысы немесе күш жаттығулары метаболизмді жылдамдатады. Энергия шығыны 6 меттен басталады. Яғни, өзсалмағының әр килограммы үшін 6 ккал-дан астам жану болады.

Қазіргі ұсыныстар физикалық белсенділіктің денсаулыққа пайдасы аптасына жалпы энергия шығындарымен байланысты екендігіне негізделген. Орташа физикалық белсенділік кезінде физикалық белсенділіктің көрсетілген деңгейіне жету үшін оны бір күн ішінде қорытындылауға болады, бірақ бір сабақтың ұзақтығы кемінде 10 минут болуы керек. Бұл жүрек-қан тамырлары жаттығулары тұрғысынан әсер ету үшін қажетті уақыт пен қарқындылықтың минималды шекті дозасы бар екендігіне байланысты.

Ұсынылған деңгейге жету үшін физикалық белсенділіктің ұзақтығы оның қарқындылығына байланысты. Сонымен, 3,5 -7 ккал/мин жағуға сәйкес келетін физикалық белсенділіктің орташа деңгейіне жету үшін белсенділіктің ұсынылған ұзақтығы күніне 30 минутты құрауы керек. Орташа алғанда, бұл шамамен 150 ккал энергия шығынына әкеледі. 7 ккал/мин-ден астам жанған кезде физикалық 8

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		59/11 2024 44 беттің 39 беті

белсенділіктің қарқынды деңгейіне жету үшін, сәйкесінше 150 ккал жану сабақтарының ұзақтығы 22 мин құрайды.

Жүктеме қарқындылығы неғұрлым жоғары болса, энергияның осы мөлшерін жұмсауға соғұрлым аз уақыт кетеді (белсенділік энергия шығыны аптасына 500-ден 1000 MET минутқа дейін. ДДҰ ұсынысы бойынша халықтың әртүрлі санаттары үшін дене белсенділігінің деңгейі және отырықшы өмір салтының алдын алу қарастырылған.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі:

- 1) Кодекс Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI ЗРК. «О здоровье народа и системе здравоохранения» (с изменениями по состоянию на 08.01.2021 г.).
- 2) Концепция развития медицины до 2026 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 945.
- 3) Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Текст] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 стр.

Қосымша:

1. [https:// zap.kz/ru](https://zap.kz/ru). Постановление Правительства Республики Казахстан от «26» декабря 2019 года №982 «Государственная программа развития здравоохранения Республики Казахстан на 2020-2025 годы».
2. Рекомендации ВОЗ по вопросам физической активности и малоподвижного образа жизни. Краткий обзор. - 2020. - 24с.
3. Калмакова Ж.А., Сыздыкова С.Ж., Киспаев Т.А. Физическая активность и профилактика малоподвижного образа жизни. Методические рекомендации /НЦОЗ, - Астана. - 2022. - 41с.

Электрондық ресурстар: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы):

1. Адамның жасына байланысты гиподинамияның алдын алу бойынша халықаралық ұсыныстарды айтыңыз.
2. Адам денсаулығына байланысты гиподинамияның алдын алу бойынша халықаралық ұсыныстарды тізімдеңіз.
3. Гиподинамияның заманауи ұсыныстары неге негізделгенін айтыңыз.
4. Мүмкіндігінше физикалық белсенділіктің үш деңгейін атаңыз.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы	59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»	44 беттің 40 беті

№1 қосымша

КАО электрондық ресурстары	Электронная библиотека ЮКМА - https://e-lib.skma.edu.kz/genres Республиканская межвузовская электронная библиотека (РМЭБ) – http://rmebrk.kz/ Цифровая библиотека «Aknurpress» - https://www.aknurpress.kz/ Электронная библиотека «Эпиграф» - http://www.elib.kz/ Эпиграф - портал мультимедийных учебников https://mbook.kz/ru/index/ ЭБС IPR SMART https://www.iprbookshop.ru/auth Информационно-правовая система «Заң» - https://zan.kz/ru Cochrane Library - https://www.cochranelibrary.com/
----------------------------	--

Электрондық оқулықтар

Негізі:

1. Тель, Л. З. Денсаулық энциклопедиясы / Л. З. Тель, Е. Д. Дәле - Москва : ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 688 с. - ISBN 978-5-9704-4046-9. - Текст : электронный // ЭБС "Консультант студента" : [сайт]. - URL : <https://www.studentlibrary.ru/book/ISBN9785970440469.html>.

Әдебиет

Негізгі:

1. Мамырбаев А.А. Репродуктивное здоровье в системе общественного здравоохранения: монография / б.м./: Хабар-сервис, 2022. – 172с.
2. Гусманова Л.К. Денсаулықты нығайту: оқу құралы. Қарағанды: «Medet Group».- 2020. -138б.
3. Датқаева Г. М. Балалар мен жасөспірімдердегі семіздікті диагностикалау, емдеу және алдын алу ұсыныстары : оқу құралы / Г. М. Датқаева. - Шымкент : Әлем баспаханасы, 2024. - 144 б.
4. Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ Кодексі.
5. Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2026 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 жылғы 24 қарашадағы № 945 қаулысы.

Қосымша:

1. Здоровье-2020: основы европейской политики и стратегия для XXI века. Веб-сайт: www.euro.who.int
2. Глобальная стратегия охраны здоровья женщин, детей и подростков (2016–2030 гг.) Веб-сайт: www.euro.who.int

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы		59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»		44 беттің 41 беті

3.Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 23 қазандағы № ҚР ДСМ-149/2020 бұйрығы. "Созылмалы аурулары бар адамдарға медициналық көмек көрсетуді ұйымдастыру қағидаларын, бақылау мерзімділігі мен мерзімдерін, диагностикалық зерттеулердің міндетті минимумы мен еселігін бекіту туралы".

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН

**MEDISINA
AKADEMIASY**

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ

SOUTH KAZAKHSTAN

**MEDICAL
ACADEMY**

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»

«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы

59/11 2024

Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»

44 беттің 42 беті

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы	59/11 2024
Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»	44 беттің 43 беті

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН

**MEDISINA
AKADEMIASY**

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ

SOUTH KAZAKHSTAN

**MEDICAL
ACADEMY**

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»

«Гигиена және эпидемиология» кафедрасы

59/11 2024

Дәріс кешені «Денсаулықты нығайту және аурулардың алдын алу - II»

44 беттің 44 беті